

LUNDS UNIVERSITET

Lunds universitet
Institutionen för medier och
kommunikation
RETK02
Kandidatuppsats 15 hp. HT 2010.

Gemenskapande retorik – att skapa ett ”vi” mellan motståndare
*En jämförande analys mellan Barack Obamas och Nelson Mandelas
försök att förena en publik i samhörighet*

Examinator:

Tina Kindeberg

Författare:

Felicia Strömberg

Handledare:

Anders Sigrell

Abstract

Modern technology has brought opportunities to reach an audience beyond national, cultural and social borders. The intention of the study is to explore how rhetoric can be used as a practical and analytical tool to overcome conflict and create unity between the speakers and their audience. In other words: How can rhetoric be used as a community- and identity-building resource to reduce the distance between the speaker and his audience?

In this comparative analysis two speeches are examined, that have the purpose to create and sustain unity between parties with different views on the world. First, the speech that marked the end of the apartheid era in South Africa will be analyzed: Nelson Mandela's installation speech on May 10th 1994. Secondly, this thesis will analyze Barack Obama's speech at an Iftar reception at the White House August 13th 2010, in which he expressed his support for a contested mosque construction near Ground Zero.

The contexts of the speeches have been studied to assess the speakers' communicative purposes. Using concepts such as "the rhetorical situation", "cluster analysis" and text analysis of "textme" and "textyou" the study examines how speakers emphasize the mutual denominator of the speakers and their audience in a persuasive purpose. Similarities and differences between the speakers' communicative choices are then considered and judged after rhetorical assessment criteria; truth, ethics and effect.

The result shows that the persuasive effect of communicative choices depends on how well the speaker is able to adapt them to their audiences' worldviews and manage to establish identification. Finally, it is concluded that establishing a consensus is not the main goal, but rather a sub goal of rhetoric together with identification.

Keywords: rhetoric, the rhetorical situation, community, consensus, identification

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Problemområde.....	5
1.2 Bakgrund.....	5
1.2.1 Apartheid i Sydafrika.....	5
1.2.2 USA efter 9/11.....	6
1.3 Frågeställningar.....	7
1.4 So what?.....	7
2. Retorik.....	8
2.1 Vad är retorik?.....	8
2.2 Gemenskapande retorik.....	8
3. Teoretiska utgångspunkter.....	10
3.1 Huvudsakliga perspektiv.....	10
3.1.1 En retorisk situation enligt Bitzer	10
3.1.2 Burkes Klusteranalys.....	11
3.1.3 Textjag & Textdu.....	12
3.2 Hur hänger perspektiven ihop?.....	13
3.3 Tidigare forskning.....	13
4. Tillvägagångssätt och urval.....	14
4.1 Analytiska utgångspunkter.....	14
4.1.1 Kompletterande kriterier	15
4.1.3 Den subjektiva tolkaren – kärnan i den retoriska analysen.....	15
4.2 Analysmaterial.....	15
4.3 Tillvägagångssätt.....	16

5. Analys.....	17
5.1 Nelson Mandelas tal den 10 maj 1994.....	17
5.1.1 Anpassning efter den retoriska situationen.....	19
5.1.2 Klusteranalys.....	21
5.1.3 Textjag & Textdu.....	22
5.2 Barack Obamas tal den 13 augusti 2010.....	24
5.2.1 Anpassning efter den retoriska situationen.....	25
5.2.2 Klusteranalys.....	28
5.2.3 Textjag & Textdu.....	29
6. En komparativ bedömning av talen.....	31
6.1 Likheter och skillnader.....	31
6.2 Utvärdering utifrån bedömningskriterierna.....	33
6.2.1 Sanning- och etikkriterier.....	33
6.1.2 Effektkriteriet.....	36
7. Avslutning.....	40
7.1 Sammanfattning.....	40
7.2 Slutsats.....	41
7.3 Diskussion.....	41
7.3.1 Självkritisk prövning.....	41
7.3.2 Innehållslig diskussion.....	43
8. Källförteckning.....	45
9. Bilagor.....	54
9.1 Nelson Mandelas inaugural speech, Pretoria	54
9.2 Remarks by the President at Iftar Dinner.....	57

1. Inledning

1.1 Problemområde

”Quirites!”

Ett ord räckte för Julius Caesar att övertyga sina deserterande soldater att återigen strida under hans befäl i norra Afrika år 46 f. Kr. Han samlade sina soldater och ropade ”Quirites!”.

Ordvalet, som vanligtvis nyttjades för att beteckna romerska medborgare, markerade att soldaterna hade förlorat sitt privilegium att tilltalas ”commilitones”, kamrater. De hade även gått miste om förmånen att kallas ”milites”, romerska generalers sedvanliga tilltal till sina soldater. ”Vi är milites!” svarade soldaterna i kör när de återigen ställde sig i led för att följa honom in i strid (van Eemeren & Houtlosser, 2002:131).

Exemplet illustrerar hur ett tillsynes neutralt ord får en laddad innebörd då det förstås i sitt sociala sammanhang. Ordens relativa betydelse är kulturellt, socialt och individuellt varierande. Därtill demonstrerar Caesars tal, sannolikt världens kortaste i sitt slag, hur väl valda ord kan frambringa en grupptillgivenhet med slagkraftig persuasiv effekt. Kan vi på likande sätt inspireras av moderna talare som strävar efter att förena sin publik i persuasivt syfte? Kan retorik nyttjas som en gemenskapande och identitetsskapande resurs?

1.2 Bakgrund

1.2.1 Apartheid i Sydafrika

Då den sydafrikanska unionen bildades 1910 avslutades de europeiska erövrarnas långa och blodiga kolonialiseringskamp om södra Afrika. För urbefolkningen innebar detta dock fortsatt förtryck och diskriminering. Från 1948 fram till slutet av 80- talet kom den vita minoriteten att dominera genom en segregeringspolitik, apartheid, som innebar nära total inskränkning av den afrikanska och färgade majoritetens rättigheter (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996).

Apartheidsystemet väckte starka protester, men den nationella oppositionen förbjöds, förföljdes och slogs ned med skoningslöst våld (Christensen, 2010). Nelson Mandela, ledare för oppositionspartiet *African Native National Congress* (ANC), fängslades. Under 80- talet försvagades Apartheidsystemet successivt, bland annat genom internationella sanktioner mot Sydafrika. Förbudet mot ANC hävdes 1990 och Mandela frigavs efter 28 år i fängelse. Efter en folkomröstning godtogs en provisorisk författning för Sydafrika 1992, vilken föreskrev att alla, oavsett ras, hade rätt att delta i fria demokratiska val. I april 1994 valdes Nelson Mandela till den demokratiska republiken Sydafrikas förste svarta president (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996).

Den 10 maj 1994 höll Nelson Mandela sitt installationstal vid regeringsbyggnaden Union Building i Sydafrikas huvudstad Pretoria,. Ett hundratal internationella representanter och över hundratusen åskådare hade samlats för att följa ceremonin, som även sändes via nationell och internationell etermedia. I efterhand spreds talet genom internationell press och via internet. I sitt installationstal vänder sig Mandela till en splittrad publik i syfte att förena dem som tidigare levit segregerade. I fokus är konstruktionen av ett samhälle där samtliga medborgares lika rättigheter eftersträvas och efterlevs (SAHO, Timeline: 1990 – 1999).

1.2.2 USA efter 9/11

Den 11 september 2001 styrde medlemmar ur den islamistiska al-Qaidarörelsens kapade flygplan in i World Trade Center och Pentagon. Terroristattentatet krävde ca 3000 människorliv. Därefter har terroristbekämpning kommit att dominera USAs utrikespolitiska agenda (ne.se, uppslagsord: "11 september-attackerna"). Attackerna gav även inhemska konsekvenser, bland annat en allt mer framträdande intolerans mot muslimer. Enligt ADC (Arab Anti-Discrimination Committee) ökade diskriminering och våldsbrott riktade mot arabiska amerikaner dramatiskt under de efterföljande 12 månaderna (Kuypers, 2009:299)¹.

En ökad skepsis och intolerans mot islam har även uppenbarats i debatter kring kontroversiella politiska frågor, såsom förslaget om ett moskébygge i närheten av Ground Zero. Vissa hävdar att det är fråga om religionsfrihet och konstitutionell rätt, medan andra framhäver att byggplanerna vanhedrar 11-september offren. Starka reaktioner mot bygget har anförts av offrens anhöriga och konservativa politiker. Enligt en opinionsundersökning som publicerades i början av augusti 2010 var 53 procent av invånarna i New York emot bygget (ne.se, uppslagsord: "Barack Obama 2010-08-13").

Den 13 augusti 2010 höll president Barack Obama ett tal under Vita Husets iftarbjudning, en traditionell muslimsk festmåltid efter solnedgången under fastetiden Ramadan (Encyclopædia Britannica, uppslagsord "Ramadan"). I sitt tal uttryckte Obama sitt stöd till det omdiskuterade bygget av ett muslimskt centrum i närheten av Ground Zero. Bland de 88 inbjudna gästerna fanns kongressmedlemmar, diplomater från muslimska länder och företrädare för muslimska grupper². Talet spreds i efterhand till en internationell publik genom internet, press och etermedia. Därmed nådde Obama ut till varierande grupperingar av intresserade, opponenter och anhängare (ne.se, uppslagsord: "Barack Obama 2010-08-13").

¹ Läs ADCs fullständiga rapport "Report on Hate Crimes and Discrimination Against Arab Americans" via <http://www.adc.org/PDF/hcr02.pdf>

² Ta del av den fullständiga inbjudningslistan via Vita Husets officiella hemsida: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/08/13/expected-attendees-white-house-iftar-dinner>

1.3 Frågeställningar

- 1) Vilka retoriska situationer var gällande vid Mandelas respektive Obamas tal?
- 2) Hur kan talarnas kommunikativa val förstås som strategiskt anpassade efter den retoriska situationens givna möjligheter och begränsningar?
- 3) Hur kan talarnas kommunikativa val förstås som strategiska metoder för att uppnå gemenskap mellan talarna och meningsmotståndare inom publiken?
- 4) Vilka likheter och olikheter är utmärkande för de bägge texterna?

1.4 So what?

I bland förblir undersökningars kanske viktigaste fråga underförstådd – Än sen då? (Booth, Colomb & Williams, 2004:10). I detta avsnitt presenteras varför ämnet är aktuellt, vilken nytta läsarna kan ha av sin förvärvade kunskap och slutligen uppsatsens övergripande syfte.

Modern teknologi har fört med sig nya förutsättningar att kommunicera över nationella, kulturella och sociala gränser. Möjligheten att nå ut till ett globalt auditorium med varierande världsbilder har fört med sig ett behov av att finna fungerande kommunikativa former för att reducera distansen mellan talare och publik (Hellspong, 2000:11). Nelson Mandelas och Barack Obamas tal är två goda exempel på talsituationer där behovet av att skapa och upprätthålla en grupsammanhållning med en splittrad publik aktualiseras. Exemplet illustrerar hur kommunikationsdeltagarnas gemensamma nämnare kan framhävas i persuasivt syfte. De förenas kring ett gemensamt problem i ett försök att uppmuntra till handling.

Min förhoppning är att undersökningen genererar eftertanke kring det retoriska perspektivets användbarhet för att praktisera och analysera persuasiv gemenskap i varierande kommunikationssituationer. Läsarna kan tillämpa sina fördjupade kunskaper för att underlätta sin kommunikativa interaktion och sitt sökande efter fungerande uttrycksformer i syfte att övertyga om sin ståndpunkt. Därtill kan den förvärvade kunskapen underlätta analys och förståelse för de persuasiva ansatser som riktas mot dem. Läsarnas copia expanderar, vilket ger inspiration till och förståelse för kommande retoriska ansatser.

Uppsatsens syfte är förståelseinriktat. Jag ämnar att undersöka och tolka skillnader och likheter mellan Nelson Mandelas och Barack Obamas försök att skapa en gemenskap med sin publik. Talarnas kommunikativa val jämförs med avsikt att uppmärksamma återkommande och avvikande drag. Funktionen av dessa tolkas inom ramen för talens specifika kontexter. Målsättningen är att resultatet ska kunna bidra med förståelse för hur retoriska verktyg kan nyttjas för praktik och tolkning av gemenskapande ansatser.

2. Retorik

1.1 Vad är retorik?

Talekonsten, retoriken, utvecklades i takt med det offentliga talets betydelse under demokratin födelse i antika Grekland. Retorik kan beskrivas som en resultatnriktad teoretisk och praktisk process med övertygelse som målsättning (Lindquist Grinde, 2008). Till en början omfattade den retoriska domänen praktik av och teori kring övertygande framföranden i rättsliga, politiska och ceremoniella sammanhang. Successivt expanderade lärans tillämpningsområden och kom att inbegripa retorisk analys och kritik av persuasiva ansatser (Kuypers, 2009). I dag är retoriken ett internationellt och tvärvetenskapligt ämnesområde med rötter i den klassiska läran och med förgreningar av moderna bidrag.

Aristoteles myntade under antiken en retorikdefinition som nyttjas flitigt än i dag: *konsten att vad det än gäller finna det som är bäst ägnat att övertyga*. Aristoteles markerade retoriken som en konst, *techné*; ett hantverksmässigt och konstnärligt kunnande (Lindquist Grinde, 2008:31). Beteckningen markerar den antika uppfattningen om retorik som något man praktiserar, *rhetorica utens*, och en teoretisk lära man studerar, *rhetorica docens* (Kjeldsen, 2008:13). *Techné*begreppet innefattar alltså teori och praktik som ett oskiljbart tvillingpar, likande *logos*begreppets tanke och språk (Lindquist Grinde, 2008).

Retoriken som en praktiskt och teoretiskt grundad ansats markeras därtill med två nyckelord i Aristoteles definition: ”att finna” och ”att övertyga”. Att finna framhäver inventioprocessens betydelse, att med hjälp av retorikens teoretiska utgångspunkter upptäcka ”det som är bäst ägnat att övertyga” i en given situation. Genom reflektion kring sin nyvunna kunskap kan talare välja sitt språk konstruktivt och kommunicera strategiskt efter situationens villkor, möjligheter och begränsningar (Sigrell, 2008). Aristoteles menade nämligen att retoriken enbart behandlar ”det som kan vara på annat sätt”, vilket alltid gör det möjligt att betrakta en företeelse ur olika infallsvinklar (Aristoteles, 1991:1357a, min översättning).

1.2 Gemenskapande retorik

Med tanke på mångfalden av möjliga retorikdefinitioner vill jag klargöra det retoriska utgångspunktivet för denna uppsats. Min retorikdefinition är följande:

Retorik är konsten att strategiskt tillämpa talad eller skriven kommunikation i syfte att övertyga en aktivt reflekterande publik.

Denna definition är influerad av Aristoteles klassificering av retoriken som en *techné*, av interaktionen mellan retorisk teori och praktik. Här inbegrips även att retorisk teori kan

praktiseras som analysverktyg som kan nyttjas i förhand under inventioprocessen eller i efterhand vid en kritisk granskning av en retorisk artefakt.

Definitionen framhäver även publikens centrala roll i retoriken. För att nå övertygelse, det främsta målet för retorik, krävs en samhörighet mellan talare och publik. Talaren bör kommunicera medvetet med hänsyn till vad hennes publik uppfattar som sant eller mest fördelaktigt (Herrik, 2005:9). Men att övertyga, eller att enbart göra en tanke gemensam, är omöjligt om publiken inte lyssnar. Att publiken begrundar det som kommuniceras innefattas i processen att bli övertygad, att genom ”mening omfattad med förvissning” godta talarens argument (Svenska Akademiens ordbok, 2006:1129).

Enligt mig visar retorikens centrala begrepp ”övertyga” att talarens intention och mottagarens tolkning av denna understödjer varandra i processen mot enighet. Att fastställa retorikens syfte som övertygelse³, inte övertalning⁴, markerar både hänsyn till publikens tanke- och handlingsfrihet och kastar ljus på värdet av en god retorisk reflektion. Om talaren strävar efter att engagera publiken till självständiga intellektuella bedömningar med strategiskt genomtänkta och välformulerade argument kan en gemenskap mellan talare och publik skapas. Förutsättningen för övertygelse bygger då på ett aktivt deltagande som är fördelaktigt för båda parter och en ömsesidig vilja till reflektion.

En annan tänkare som influerar uppsatsens retoriska utgångspunkt är Kenneth Burke. Burkes identifikationsbegrepp uppmärksammar hur associationsrelationer kan fungera persuasivt i kommunikationssituationer. Publiken formar en uppfattning om hur deras inställningar, trosföreställningar och värderingar verkar sammanfalla eller avvika med egenskaper hos någon annan, exempelvis talaren (Foss, 2004). Identifikation kan bland annat upplevas då en talare påstår sig vara som sin publik i något avseende och anspelar på gemensamma intressen (Bygrave, 1993).

Kenneth Burkes kompletterar persuasiobegreppet med sitt identifikationsbegrepp och hävdar att övertygelse är ett resultat av identifikation. *”You persuade a man only insofar as you can talk his language by speech, gesture, tonality, order, image, attitude, idea, identifying your ways with his”* (Foss 2004:70).

Denna uppsats utgår ifrån min retorikdefinition, med influenser från både Aristoteles och Kenneth Burkes teorier. Kombinationen av klassisk och modern retorikteori framhäver retorik som en övertygningsprocess med utgångspunkt i meningsskiljaktighet och inriktning mot gemenskap.

---

3 Innebörd enligt SAOL: ”mening omfattad med förvissning”

4 Innebörd enligt SAOL: ”med sina ord förmå”

3. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras vilka teorier som tillämpas i denna uppsats; de perspektiv som hjälper mig att upptäcka saker som annars kanske skulle passera obemärkt. Därefter följer en kortfattad redogörelse för studier med liknande syften.

3.1 Huvudsakliga perspektiv

3.1.1 En retorisk situation enligt Bitzer

Lloyd F. Bitzer uppfattade retorik som en produkt av specifika diskusframkallande situationer. Därav myntade han begreppet *den retoriska situationen* (the rhetorical situation) som förutsätter tre centrala delar: ett *påträngande problem* (exigence) som kan förändras med hjälp av kommunikation, en *publik* (*rhetorical audience*) med möjlighet att modifiera det påträngande problemet och *villkor* (*constrains*) som påverkar vad som borde och kan kommuniceras (Bitzer, 1966:6).

Det *påträngande problemet* utgör själva förutsättningen för den retoriska situationen. Ett potentiellt eller faktiskt förhållande och ett intresse kring tillståndet inbjuder till och föreskriver en viss retorisk respons, en för situationen passande kommunikativ reaktion i syfte att förändra problemet (Kjeldsen, 2008:93).

Kommunikationen syftar till att påverka och engagera mottagare med makt, möjlighet och vilja att bidra till en förändring av problemet, *en retorisk publik*. Publiken består av gemenskaper av människor som delar värderingar, idéer och ståndpunkter. Dessa gemenskaper är omformliga och kan innehålla undergrupper (Kuypers, 2009:33). Talaren anpassar sina kommunikativa val efter sin föreställning om publikens sammansättning. Hur pass mottaglig publiken är inför talarens retoriska ansats varierar bland annat efter uppfattningar om risker, skyldigheter och förväntningar kring deras insats (Kjeldsen, 2008:91).

Vidare är publikens grad av lyhördhet är en del av situationens *retoriska villkor*, dess rådande möjligheter och begränsningar. *Icke-konstmässiga villkor* är faktiska omständigheter som talaren inte kan påverka utan enbart kan förhålla sig till, till skillnad från de *konstnärliga villkor* som styrs genom talarens retoriktillämpning. *Fysiska villkor* berör rumsliga och mediala omständigheter medan kulturella villkor berör sociala och psykologiska förhållanden. Villkoren är dynamiska eftersom de influerar talarens och publikens förhållningsätt till det retoriska problemet och framtvingar specifika beslut och handlingar för förändring (Kjeldsen, 2008:92).

Enligt Bitzer styr den retoriska situationen talaren. Inflytandet gör sig bland annat gällande då talaren anpassar sina kommunikativa val efter situationens rådande villkor. Talaren erbjuds att utnyttja vissa möjligheter, men måste även foga sig under tvång då situationen föreskriver en bestämd retorisk respons (Kjeldsen, 2008:93). Bitzers deterministiska perspektiv har ifrågasatts av Richard. E Vatz, som motsatt menar att talaren och dennes språkval skapar situationen snarare än tvärt om (Kjeldsen, 2008:99). Väl medveten om denna kritik har jag valt att utgå från Bitzers perspektiv eftersom denna infallsvinkel passar mitt syfte bättre.

Den retoriska situationen tillämpas som analysredskap i denna uppsats för att bedöma strategier bakom talarnas kommunikativa val. Den fungerar som en mall för att finna värdefull kunskap och generera en förståelse för hur retoriken utvecklas och anpassas till det sammanhang den tillämpas i. Genom att undersöka det kontextuella sammanhanget kring texterna kan talarna tillskrivas kommunikativa syften som de inte skulle kunna förneka med bevarad trovärdighet.

3.1.2 Burkes Klusteranalys

Enligt Kenneth Burke kan retoriska artefakter liknas vid skärmar, *terministic screens*, vars struktur och innehåll framhäver ett urval av infallsvinklar och ämnen som uppmärksammas framför andra. Ordval fungerar som ledtrådar om talares världsbild och värderingar då kommunikativa val vittnar om valda perspektiv av verkligheten (Foss, 2004:71).

Burkes analysmetod, klusteranalys, innebär en ingående granskning av ”skärmarna”; en kartläggning av den retoriska artefaktens nyckelord och de termer som omger dessa. Genom att uppmärksamma deras funktion i ett större mönster kan de kommunikativa valen förstås som indikationer om talarens medvetna eller omedvetna världsbilder och värderingar (Foss, 2004:71).

Metoden kräver tre grundläggande steg: en identifiering nyckelord, en kartläggning av de termer som hänger ihop med nyckelorden och en bedömning av associationernas innebörd.

Först identifieras nyckelorden efter intensitet, hur pass central termen är i argumentationen, eller frekvens, hur pass återkommande termen är. Därefter kan dess kluster, dess omgivande termer, upptäckas i nyckelordens närhet. Bland annat kan de centrala begreppen och dess kluster kan stå i beroende- eller orsaksrelation till varandra. Slutligen kan de olika förgreningsnätverk av kluster tolkas i syfte att synliggöra den världsbild som talaren konstruerar i sitt tal. Återigen kan frekvens och intensitet nyttjas för att upptäcka vad som är signifikant (Foss, 2004:73).

Återkommande mönster, då många liknande termer förekommer runt alla eller de flesta av nyckelorden, och mönster som utgör kärnan i argumentationen kan uppmärksammas och bedömas. Dessa kluster kan vara positivt eller negativt laddade i sig själva och stå i opposition

till varandra. Dess relationer kan därmed indikera en sammanlänkning eller konflikt i talarens konstruerade världsbild. (Foss, 2004:75)

Kenneth Burkes klusteranalys tillämpas som analysmetod i denna uppsats för att generera förståelse för vilka värdegrunder och världsbilder som konstrueras och förmedlas inom talet. Detta underlättar i sin tur bedömningen av hur de kommunikativa valen, klustren, kan tolkas som strategiska metoder för att uppnå gemenskap mellan talare och publik; hur kommunikationsdeltagarnas ömsesidiga nämnare kan framhävas i persuasivt syfte.

3.1.3 Textjag & Textdu

En text återspeglar inte enbart yttre kontextuella omständigheter. Inom sin inre textvärld skapas "en inre miljö åt sig själv som passar till vad den vill uppnå" (Hellspong & Ledin, 1997:172). Inom texten uppstår, med hjälp av dess uttryckliga eller underförstådda innehåll, ett inre socialt samspel mellan avsändare och mottagare. Denna språkligt konstruerade miljö betecknar Hellspong och Ledin med begreppet *ram*.

Utöver existerande relationer mellan sändare och mottagare i textens yttre kontext, görs inom textramen försök att skapa nya relationer mellan så kallade *textjag* och *textdu*. *Textjag* betecknar den tänkta sändare som blir till inom texten då någon röst anføres, d.v.s. att någon tillskrivs ett yttrande inom texten. Primära och sekundära textjag görs gällande om texten innehåller flera röster genom inbäddningar; då ordet i vissa textpassager överlämnas till ett annat textjag. *Textdu* betecknar den förutsatta mottagarroll som, explicit eller implicit, skapas i texten genom tilltal och omtal. Genom textdu tillskrivs mottagaren en önskad identitet (Hellspong & Ledin, 1997).

Ramen är alltså skild från textens yttre situation och maktrelationen mellan de verkliga sändare- och mottagarrollerna. Inom textramen markeras och utvecklas närhet- och distansrelationer mellan textjag och textdu genom olika språkhandlingar, sociala strategier, tilltal och omtal. Emellertid påverkar och avgör den yttre kontexten vilka ramar som förefaller trovärdiga för en text. Genom textramen uppstår i sin tur en möjlighet att framhäva vissa aspekter av en tolkningsbar yttre kontext (Hellspong & Ledin, 1997).

Textjag och textdu tillämpas som analysmetod i denna uppsats i syfte att indikera talarens eftersträlvade relation till sin publik som konstrueras inom textvärldens ramar. Vilken roll lockas publiken att inta och i vilken sändarroll framställer talaren sig själv? De kommunikativa valen undersöks i försök att indikera vilka närhetsrelationer upprättas genom hur textjag positionerar sig gentemot textdu. Jag vill därtill utvidga analysen i linje med uppsatsens fokus: skapandet av ett "vi". Analysen syftar alltså även till att finna ett "textvi", som enligt min uppfattning konstrueras då textjag och textdu förenas i en gemensam roll inom textens ram.

3.2 Hur hänger perspektiven ihop?

Uppsatsens urval av perspektiv kompletterar varandra med sina likheter och skillnader, vilka hjälper mig att uppmärksamma olika infallsvinklar på hur kommunikationsdeltagarnas ömsesidiga nämnare kan framhävas i persuasivt syfte.

Bitzers retoriska situation ger möjlighet att åkerkonstruera talarens potentiella uppfattning om verkligheten, hur talaren har anpassat sig efter situationens villkor för att kunna skapa och upprätthålla en önskvärd relation med sin publik. Publiken är ur Bitzers perspektiv på förhand given (Kuypers, 2009). Enligt Hellpong & Ledin konstrueras en förutsatt mottagarroll i stället inom textvärlden, ett perspektiv som uppmärksammar hur publiken styrs mot ett önskvärd uppfattning om sig själva och talaren. En klusteranalys kan i sin tur indikera på föredragna världsbilder och värderingar som underbygger framställningen av kommunikationsdeltagarnas ömsesidiga nämnare. Den retoriska situationen kompletterar samtliga analysresultat genom att kasta ljus på hur de kommunikativa valen kan förstås och bedömas i ljuset av talets kontextuella omständigheter.

3.3 Tidigare forskning

Uppsatsens specifika urval av perspektiv och material har jag inte stött på i någon annan studie. Gemenskapande ansatser i offentliga framträdanden och texter har dock tidigare studerats ur ett identifikationsperspektiv. Uppsatsens problemställning kan därmed relateras till tidigare forskning från olika domäner, där konstruktionen av en kollektiv identitet granskas genom varierade typer av textanalys.

Förhållandet mellan amerikansk politik, retorik och konstruktionen av en nationell identitet är ett återkommande tema inom flera verksamhetsområden. Vanessa Beasley, biträdande professor vid Texas A & M University, har granskat amerikanska presidenters installationstal med utgångspunkt i Edwin Blacks ”second persona” för att påvisa hur en nationell identitet utvecklas och upprätthålls inom texterna (Beasley, 2004). I samma syfte har Peter Lilja i sin magisteruppsats undersökt, med narratologiska metoder, anföranden vid nationella konvent under amerikanska presidentvalet 2004 (Lilja, 2005). Ur ett omvänt perspektiv, med fokus på det särskiljande, har Mia Holmberg och Elna Fredriksson genom argumentationsanalys undersökt hur en amerikansk identitet framhävs på bekostnad av ”den andre” i amerikansk politik och retorik efter 9/11 (Holmberg & Fredriksson, 2006).

Ett annat närliggande tema är förhållandet mellan retorik och demokrati. I Philippe-Joseph Salazars bok ”An African Athens” behandlas till stor del hur Mandelas retorikillämpning påverkade konstruktionen av ett demokratiskt Sydafrika (Salaza, 2002). En liknande studie är Erik Doxtaders undersökning av förhållandet mellan retorikillämpning och försoning under demokratiseringen av Sydafrika (Doxtader, 2001).

4. Tillvägagångssätt och urval

I detta avsnitt presenteras de kriterier som jag grundar mina analytiska bedömningar på och därefter det urval av material som utgör underlag för granskningen.

4.1 Analytiska utgångspunkter

I min komparativa analys av talens likheter och olikheter utgår jag från tre av Karlyn Kohrs Campbell och Thomas Burkholders fyra bedömningskriterier för utvärdering av retoriska artefakter: effekt, sanning, etik och estetik.

Hur väl observerbara resultat går i linje med talets ursprungliga syfte kan utvärderas med hjälp av *effekt-kriteriet*. Både kortsiktig och långsiktig effekt kan värderas. Kortsiktig effekt kan bedömas efter publikens omedelbara kommunikativa eller handlingsinriktade respons. Långsiktig effekt kan, även om det är komplicerat avgöra och isolera specifika bevis på retoriska effekter, göras framträdande ur sociala och etiska konsekvenser. Ett annat alternativ är att i stället fokusera på vilka effekter talet skäligen kan förväntas ge (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:110).

Genom *sanningskriteriet* kan talets tillförlitlighet jämföras mot den verklighet som den ämnar att beskriva (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:114). Sanningen är dock alltid relativ och selektiv. Alla samhällets domäner förutsätter mer eller mindre specifika varianter av vad som bedöms som fakta eller föreställning (Rosengren, 2001). Retoriska artefakter skapar en inneboende verklighet då de riktar uppmärksamhet mot vissa perspektiv av verkligheten och avleder från andra. Därför innebär tillämpning av sanningskriteriet ofta en komparativ ansats mellan olika sociala svårdefinierade sanningar (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:115).

Talares ställningstagande och tillhörande värderingar kan granskas enligt det *etiska kriteriet*, då konsekvenser av de värden som hyllas bedöms (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:110). Hur kan den retoriska handlingens medel och mål generera långsiktiga sociala och politiska konsekvenser och därtill påverka framtida förväntningar på retoriktillämpning? Likt sanningen är det etiska relativt; samhällen skiljer sig beträffande vilka värden bör uppmuntras och som motarbetas. Bedömningen grundar på samhällets värderingar och ideal samt den retoriska domänens grundläggande etiska principer (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:120).

Sist men inte minst – ett *konstnärligt kriterium*, vilket kan nyttjas för bedömning av talarens retoriska handlingar i jämförelse med klassiska retoriska riktlinjer. Av särskilt intresse är talets disposition, användningen retoriska stilfigurer och retoriska bevis m.m. Bedömningen syftar till att upptäcka hur effektivt en talare kan uppnå sitt syfte genom att framhäva ett retoriskt konstnärskap (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:121).

4.1.2 Kompletterande kriterier

I denna uppsats tillämpas effektkriteriet som bedömningsmall, samt en kombinerad av sanning- och etikriterierna. Sanning och etik överlappar då en retorisk handling som bryter mot "sanningen" kan bedömas som oetisk (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:117). Med utgångspunkt i effektkriteriet uppskattas de retoriska handlingarnas kortsiktiga genomslagskraft (Kohrs Campbell & Burkholder, 1996:123). Talens effekt åskådliggörs i samband hur väl talet och dess kommunikativa kvalitéer har anpassats till varje målgrupp.

Tillsammans kompletterar kriterierna uppsatsens analysmetoder. Bitzers retoriska situation ger en förfinad förståelse för den retoriska handlingens kontextuella omständigheter, vilket underbygger bedömningar utifrån sanning- och etikriterierna. Klusteranalys och textjag/textdu belyser, som deskriptiva metoder, textens inre kvalitéer och utgör en mall för utvärderingen av talens effekter. Tillsammans nyttjas perspektiven och kriterierna för att på ett uttömmande sätt kunna besvara frågeställningarna.

4.1.3 Den subjektiva tolkaren – kärnan i den retoriska analysen

Inom retorikvetenskapen eftersträvas inte objektivitet likt andra vetenskapliga discipliner. Retorisk analys erbjuder varierande svar på öppna frågor kring mänskligt agerande i specifika situationer. Vetenskaplig analys strävar i stället efter att finna autentiska fakta kring generella frågor genom metodisk och systematisk granskning (Johannesson, 2001). Medan den vetenskapliga doktrinen strävar efter saklighet och opartiskhet, utgår och utvecklas retoriska analyser från kritikerns individuella reflektioner. Metoderna för retorisk analys utgörs alltså av kritikerna själva. *"Att förstå vad någonting är i sig, oberoende av oss själva, är som att ställa sig utanför sig själv och utanför världen"* (Ramírez, 2002:32). Därmed är objektivitet inom retorikvetenskapen aldrig ett mål i sig själv (Kuypers, 2009:32).

Med detta i åtanke kan mina subjektiva bedömningar försvaras med hänvisning till den antika sofisten Protagoras betraktelsesätt på sanningen: homo mensura – "människan är alltings mått" (Lindqvist Grinde, 2008:39). Det utesluter dock inte möjligheter till ifrågasättande! Det relativistiska perspektivet förutsätter mer än en infallsvinkel kring ett ämne. Därför bör alla subjektiva bedömningar underbyggas med troliga argument för att kunna godtas som rimliga.

4.2 Analysmaterial

Jag utgår från två tal som berör konflikter mellan olika folkgrupper, inom vilka talarna har anpassat sina kommunikativa val efter målgrupper med varierande världsbilder. Jag har inte strävat efter att hitta och jämföra två tal med jämbördiga kontextuella utgångspunkter. Urvalskriteriet var i stället att båda talen ämnade till att skapa enighet mellan meningsmotståndare, vilket tillät mig att tolka talarnas kommunikativa val och bedöma dess funktion sin unika kontext.

Dels har Nelson Mandelas installationstal i Pretoria den 10e maj 1994 nyttjas som underlag. Talet har hämtats via University of Pennsylvanias African Studies Center. Denna källa ansågs tillförlitlig i brist på officiella versioner via African National Congress hemsida eller South Africa Government Online. Därtill har Barack Obamas tal den 13 augusti 2010 under en Iftarbjudning i Vita Husets State Dining Room utgjort underlag. Talet är hämtat Vita husets officiella hemsida. Båda talen går att läsa i sin helhet som bifogade bilagor.

Mitt undersökningsområde har avgränsats till skriven text på grund av uppsatsens begränsade omfång. Jag är dock medveten om att denna undersökningens resultat skulle kunna påverkas av en mer övergripande analys av framträdandenas persuasiva faktorer. En sådan analys hade troligtvis varit mycket intressant, men även mer tids- och utrymmeskrävande.

Den teoretiska ramen utgår främst från retorikens domän, med undantag från textjag och textdu som är lingvistiska textanalytiska verktyg. För att få en insikt i talens rådande retoriska situationer har jag selektivt valt ut trovärdiga journalistiska källor utifrån det mediala utbudet kring talens politiska och sociala sammanhang. Främst har jag nått informationen via internationellt erkända dagstidningars nätupplagor, bland annat New York Times, Washington Independent och Un Chronicle. Även uppslagsverk, såsom Nationalencyklopedin, och popularvetenskapliga tidskrifter, såsom Illustrerad vetenskaps encyklopedi, har nyttjas i detta syfte. För att kunna bedöma talens effekter har jag utgått från olika opinionsmätningar utförda av opartiska organisationer, exempelvis Gallupinstitutet, Pew Research Center och CNN Opinion Research.

4.3 Tillvägagångssätt

Mandelas och Obamas tal behandlas inledningsvis i enskilda analyskapitel. Inom dessa besvaras de tre första frågeställningarna i tur och ordning. Det första avsnittet tar analytisk utgångspunkt i den retoriska situationen. Den retoriska publiken, de problematiska omständigheterna och de retoriska villkor som begränsar utbudet av möjlig retorisk respons identifieras. I de två efterkommande avsnitten diskuteras hur talarens kommunikativa val kan uppfattas som strategiska tillvägagångssätt för att skapa samhörighet mellan kommunikationsdeltagarna. Först genom klusteranalys och därefter genom analys av talets textjag & textdu samt textvi.

I efterkommande kapitel diskuteras resultatet av de föregående analyserna ur ett komparativt perspektiv för att besvara den fjärde frågeställningen - Vilka likheter och olikheter är utmärkande för de bägge texterna? Den komparativa ansatsen syftar till att uppenbara återkommande och särpräglade retoriska tillvägagångssätt med avsikt att skapa gemenskap mellan talaren och de skilda målgrupperna. Slutligen utvärderas talarnas kommunikativa val utifrån en kombination av sanning- och etikkriterier och effektkriteriet.

5. Analys

Analysen följer en kronologisk disposition och inleds med det förstutkomna talet, Mandelas installationstal. Min avsikt är dock inte att markera någon av talarna som normativ. Den analytiska infallsvinkeln vidgas successivt från tre deskriptiva avsnitt till det avslutande avsnittet med reflektioner kring talens likheter och skillnader. Talen kan läsas i sin helhet som bifogade bilagor.

5.1 Nelson Mandelas tal den 10 maj 1994

Sydafrika var numera officiellt enat i en republik. Våren 1994 upplöstes formellt de 10 *bantustans*; de resursfattiga områdena dit färgade hade tvångsförflyttats under apartheidstyret, och hela nationen delades i stället in i nio områden med lagstiftande provinsförsamlingar (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996:38). Sedan 50-talet hade dessa områden betraktats som färgade etniciteternas specifika "hemländer", som bestod av 13% av landarealen och tilldelades 87 % av befolkningen (The Apartheid Museum, 2004). Genom deporteringen förlorade de sitt medborgarskap och därmed alla rättigheter i Sydafrika (Christensen, 2010). Tidigare lagstiftning hade krävt att den färgade befolkningen alltid skulle bära pass. Det skulle ständigt påminna dem om att *inte* var sydafrikaner, att de saknade basala rättigheter som rösträtt och frihet att välja bostadsområde och arbetsplats (Gordimer, 1994)⁵.

Det påträngande problemet bestod nu i att ena den sydafrikanska befolkningen och knyta internationella kontakter. Redan under inledande förhandlingarna om ett demokratiskt Sydafrika, Codesa konventet, skakades landet av civila oroligheter och blodigt våld. Konflikter mellan African National Congress (ANC) och Inkatha Freedom Party (IFP) och terrorhandlingar av vita extremister kom att prägla den politiska atmosfären fram till valet i april 94. Konflikterna krävde tusentals människoooffer och många fruktade ett kommande inbördeskrig. Strax innan valet befann sig flera säkerhetsstyrkor, med varierande utbildning och nationalitet, i Sydafrika för att förhindra våldsamheter. Sydafrikas första demokratiska val med allmän rösträtt kunde dock genomföras, i vilket ANC vann 63% av rösterna, National Party 20% och IFP 11% (The Apartheid Museum, 2004).

Den 10 maj 1994 hade mer än 100.000 personer samlats utanför Union Buildings i Sydafrikas huvudstad Pretoria för att lyssna till Nelson Mandela då han svor presidenteden (BBC News, 10/8 1994). I sitt tal vände sig Nelson Mandela till alla sydafrikaner, ca 40 miljoner människor med splittrade undergrupperingar efter decennier av segregering (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996:21)⁶.

⁵ Läs Nadine Gordimers, sydafrikansk författare och nobelpristagare i litteratur 1991, skildring av det Sydafrikanska samhället under valet 1994 via http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/utbildning-kravs-infor-val-i-sydafrika_2783811.svd

⁶ Sydafrikas ungefärliga folkmängd år 1993

Konsekvenserna av det tidigare systemet var tydliga; fattigdom, ojämnt fördelade utbildningsmöjligheter, ekonomiska klyftor och en 23procentig arbetslöshet m.m (theepochtimes.com, 8/2 2010). Nu måste fokus riktas mot ett gemensamt mål; konstruktionen av en jämställd och balanserad nation.

På plats under invigningsceremonin fanns även politiker och dignitärer från mer än 140 länder (BBC News, 10/8 1994). Att nå ut till den internationella publiken var mycket viktigt, i synnerhet potentiella politiska och ekonomiska samarbetspartners. Landet stod inför allvarliga ekonomiska problem, såsom en hög inflationsakt, stora utlandsskulder och stora offentliga utgifter (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996:61).

Den militära och finansiella inblandningen i befrielsekrig och väpnade konflikter i södra Afrika under 1970- och 80- talen hade försvagat landets ekonomiska och politiska ställning avsevärt. Under 1980- talet intensifierades även det världsomfattande fördömandet av Sydafrikas politik såpass att Sydafrika kom att stå politiskt och ekonomiskt isolerat. Sanktionerna upphörde dock när demokratiseringen var ett faktum, i synnerhet då den officiella övergångsregeringen trädde i kraft 1993. Men trots detta var Sydafrika fortfarande i desperat behov av utländska investerare och en starkare internationell handelsposition (Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18, 1996).

Förutom världspressen följde nationell media ceremonin. Sydafrika hade tidigare präglats av stark censur, men alltsedan inrättningen av Independent Media Commission 1993 kunde pressfriheten garanteras (ne.se, Uppslagsord: "Sydafrika, Massmedier"). En oberoende radiomyndighet, Independent Broadcasting Authority, kontrollerade även att korrekt och opartisk radio och television sändes under och efter valet (Paterson, 1994).

Men skillnader i materiellt ägande, speciellt mellan stadsbor och människor på landsbygden, kunde påverka talets spridning. I de stora städerna är TV-ägandet utbrett, medan radio används med begränsad räckvidd på landsbygden. En sextioprocentig analfabetism bland befolkningen reducerar möjligheterna att nå ut via dagspress (Gordimer, 1994). De flesta tidningarna skrivs på engelska, men det statsägda tvbolaget (SABC) sänder på sju olika språk och radioprogrammen sänds på de elva officiella språken (ne.se uppslagsord: "Sydafrika, Massmedier").

5.1.1 Anpassning efter den retoriska situationen

Mandela måste nu övertyga om att Sydafrika är villigt att knyta nya band, att ena folket och välkomna internationellt samarbete. Därför inleder Mandela med att uppmärksamma att man når ut till en världsomfattande publik med varierande positioner från kungligheter till kamrater.

”Your Majesties, Your Highnesses, Distinguished Guests, Comrades and Friends: Today, all of us do, by our presence here, and by our celebrations in other parts of our country and the world, confer glory and hope to newborn liberty. Out of the experience of an extraordinary human disaster that lasted too long, must be born a society of which all humanity will be proud.”

Mandela fördömer en ”extraordinär katastrof”, en abstraktion som lockar varje åhörare att återkalla egna upplevelser av det förgångna apartheidsystemet och forma individuella uppfattningar om det idylliska samhälle som ska konstrueras. En gemenskap mellan alla som delar någon typ av föreställning kring apartheidsystemet skapas. Därefter uppmanas specifika grupperingar av den retoriska publiken att agera för denna helhet. Sydafrikaner uppmanas att skapa en rättvis sydafrikansk verklighet – en skyldighet gentemot dem själva och folk i världen. Sydafrikaner agerar för mänsklighetens bästa.

”Our daily deeds as ordinary South Africans must produce an actual South African reality that will reinforce humanity's belief in justice, strengthen its confidence in the nobility of the human soul and sustain all our hopes for a glorious life for all. All this we owe both to ourselves and to the peoples of the world who are so well represented here today. ”

Med tanke på tvångsförflyttningar och förvägring till Sydafrikansk tillhörighet framhåller Mandela vilka som kan känna sig tilltalade som sydafrikaner: alla medborgare. I stället för flera ”hemländer” finns nu bara ett ”hemland”. Deras gemensamma land, som tidigare slitits isär, är återigen en enhet. På samma sätt har Sydafrika nu återförenats med världen efter apartheidsystemets isolation. Sydafrika är nu fullkomligt; en nationell enhet och en del av världens gemenskap.

”That spiritual and physical oneness we all share with this common homeland explains the depth of the pain we all carried in our hearts as we saw our country tear itself apart in terrible conflict, and as we saw it spurned, outlawed, and isolated by the peoples of the world, precisely because it had become the universal base of the pernicious ideology and practice of racism and racial oppression.”

Därefter vänder sig Mandela till den internationella publiken. Tillsammans firar de ”a common victory for justice, for peace, for human dignity.” Mandela uttrycker en förväntan att deras stöd fortsätter, vilket indikerar en inbjudan och en tilltro till framtida samarbete. Han ger ett intryck av att ett fortsatt samarbete är definitivt, vilket i sig kan locka fler intressenter. När hela publiken nu omfattas i en gemenskap med en ömsesidig strävan riktas fokus till den dagsaktuella problematiken: konstruktionen av en fortsatt gemenskap.

“We have, at last, achieved our political emancipation. We pledge ourselves to liberate all our people from the continuing bondage of poverty, deprivation, suffering, gender, and other discrimination. We succeeded to take our last steps to freedom in conditions of relative peace. We commit ourselves to the construction of a complete, a just and lasting peace.”

Via Mandelas ord lockas åhörarna att bedyra, genom sitt deltagande, att ingå i ett förbund som möjliggör framtidsvisionen: “a rainbow nation at peace with itself and the world”. En konstruktiv relation kan nu skapas med världen och de grannländer som tidigare dominerats ekonomiskt av Sydafrika. Mandela dedicerar högtidsdagen till alla hjältar och hjältinnor som kämpade för frihet, nationella som internationella, vilket inbjuder alla grupper av initiativtagare att känna sig delaktiga i gemenskapen. Efterkommande formulering kan både uppfattas som en trohetsed och en uppmaning:

“Let there be justice for all. Let there be peace for all. Let there be work, bread, water and salt for all. Let each know that for each the body, the mind and the soul have been freed to fulfill themselves. Never, never and never again shall it be that this beautiful land will again experience the oppression of one by another and suffer the indignity of being the skunk of the world. Let freedom reign. The sun shall never set on so glorious a human achievement! God bless Africa!”

Att Mandela avslutar med att välsigna hela Afrika, inte enbart Sydafrika, påvisar en förhoppning om att kunna förena de tidigare fiendenationerna i en enhetlig gemenskap. Det för tankarna till ”God bless America”, en formulering som de senaste decennierna har fungerat som avslutande slagord i amerikanska presidenters tal (time.com, 29/4 2008). Kommentaren visar att Afrika likt USA bör betraktas som en enhet av förenta nationer.

5.1.2 Klusternanalys

Klusteranalysen visar att Nelson Mandela genom sina ordval konstruerar tre gemenskaper med inneboende undergrupperingar: sydafrikaner, världens befolkning och mänskligheten. Sydafrikaner och världens befolkning omnämns genomgående som skilda, dock alltid i association till varandra. Inledningsvis och avslutningsvis förenas de, och dess undergrupperingar, som tillhörande mänskligheten.

Frekvenstermerna, "we" (27) "our" (20) "all" (16) "people" (10) "us" (9), påvisar skiftningar av gemenskapskonstellationerna, som karaktäriseras av intensiva termer som "South Africa", "World" och "Humanity". Den sydafrikanska gemenskapen synliggörs genomgående possessiva och personliga pronomen, "our country", "stand by us", "we, the people of South Africa", i samband med preciserande termer som "country" och "South Africa". Den världsliga gemenskapen kan skiljas från den sydafrikanska genom bestämd artikel i närheten av frekvenstermen "people" och den intensiva termen "world", exempelvis "the peoples of the world". Mänsklighetens gemenskap utmärks av adjektivet "all" i närheten av frekvenstermer och återfinns i närheten av de intensiva termerna "humanity", "justice", "peace" och "freedom".

Själv för Nelson Mandela i de flesta fall Sydafrikanernas talan, med undantag från då han representerar den politiska makten. Det sker när "we" ställs i relation till "you, the people of South Africa". Trots att Mandela nu talar om sig själv i första person använder han ordvalet "us" för att markera att han både kan räknas till den sydafrikanska befolkningen och dess politiska ledning:

"We are both humbled and elevated by the honour and privilege that you, the people of South Africa, have bestowed on us, as the first President of a united, democratic, non-racial and non-sexist South Africa, to lead our country out of the valley of darkness."

Att Mandela framträder i en dubbelroll kan tolkas som ett strategiskt tillvägagångssätt att modifiera det påträngande problemet: att ena befolkningen och knyta internationella band till Sydafrika. Mandela skapar, som en del av sydafrikanernas gemenskap, en relation till de internationella gästerna, som i sin tur är en del av den världsliga gemenskapen. Gemenskapens omfattning expanderar.

På samma sätt kan alla undergrupperingar, som "our distinguished international guests", "masses of our people", "our security forces", "our people who are currently serving terms of imprisonment", relateras i led till varandra. Den sydafrikanska tillhörigheten markeras med "our", men därefter är indelning i flera undergrupperingar möjliga. Exempelvis inbegrips uttryckligen alla fredsbevarande insatser, medborgerliga som professionella, i Sydafrika genom "our security forces, in all their ranks".

Även intensiva termer utgör en central roll för hur de olika grupperna förenas. Mandela inleder sitt tal genom att konstatera att "all of us", vilket både innefattar "our country" (sydafrikanska gemenskapen) och "the world" (den världsliga gemenskapen) bevitnar "a newborn liberty". Tillsammans måste de nu skapa ett eftersträvansvärt samhälle för "all humanity" (mänskligheten). Deras gemensamma prestation, "*a common victory for justice, for peace, for human dignity*", har resulterat i deras "freedom". Men "freedom", och därmed även indirekt termerna "peace", "justice" och "dignity", associeras också till framtidsmålet; det för mänskligheten eftersträvansvärda samhället.

Grupperingarna förenas genom resultatet av deras skilda insatser, vilket även lägger grunden för fortsatt samarbete. Mandela avslutar med att uppmana dem att uppträda som ett "united people", denna gång för konstruktionen av en ny värld. Då Mandela utropar "*Let Freedom reign*", berörs alla som har eller är beredda att försvara dessa värden i mänsklighetens namn. "Freedom" är deras mål, deras vinst, deras gemenskap.

Sydafrika görs därmed till utgångspunkt för mänsklig gemenskap. Genom gruppernas relationsled och förenande värderingar försöker Mandela göra Sydafrikas angelägenhet till allas angelägenhet, från enskilda medborgargrupper till internationella representanter och hela mänskligheten. Det är ett gemenskapande som både främjar nationell enhet och internationell delaktighet.

5.1.3 Textjag & Textdu

Mandela träder fram som sydafrikan, som en av två politiska ledare och som medmänniska. Samtliga av dessa textjag ingår i någon enhet som delas med textdu: det sydafrikanska folket, och världens befolkning. Textjag och textdu förenas stundtals i ett "textvi": mänskligheten. Den växande gemenskapen förstås genom varierade innebörder av "us", "we" och "all", vilket slutligen markerar att samtliga kan relateras till varandra som samhöriga inom en enhet.

Faktum är att Mandela aldrig står ensam som textjag, förutom då han slutligen tackar för sig. Han omnämner sig själv i första person singular endast genom possessiva pronomen, vilka i sig indikerar en gemenskap. Exempelvis "my Second Deputy President, the Honorable F.W de Klerk". De Klerk omtalas både som ett textdu och ett textjag; han är en del av "our people" samtidigt som han omtalas som Mandelas vicepresident. Genom en indirekt anföring görs hans roll som textjag uppenbar:

"We are both humbled and elevated by the honor and privilege that you, the people of South Africa, have bestowed on us, as the first President of a united, democratic, non-racial, and non-sexist South Africa".

Likaså ingår samtliga textdu i en växande gemenskap. De förenas genom skiftande hänsyftningar av "we", "us" och "all", vars innebörd förstås i sitt sammanhang. Då beteckningarna saknar fixerade betydelser kan samtliga textdu tilltalas med samma benämning. Till exempel utvidgas successivt innebörden av "we" i "*We trust that you will continue to stand by us as we tackle the challenges (...)*".

Som en dominoeffekt förändras även innebörden av följande "our people" till världens befolkning snarare än den sydafrikanska, precis som efterkommande "us". Eftersom genitiven "our" i sig markerar tillhörighet förenas de textdu som associeras till varandra på detta sätt. Gemenskapen utgår från de minsta undergrupperingarna inom de sydafrikanska och internationella textdu och växer till världens befolkning och mänskligheten. Då förenas alla textjag och textdu i ett textvi, under beteckningen "all".

Det faktum att Mandela både inleder och avslutar sitt tal med omtal av "all" indikerar att denna gemenskap är överordnad övriga. Inledningsvis förenas "all of us" (hela publiken), "we all" (sydafrikanska folket) och "all" (mänskligheten) kring en ömsesidig uppgift att stärka och upprätthålla "all our hopes for a glorious life for all". Slutligen sammanförs de återigen i en universell gemenskap som ett "united people" (världens befolkning) förenade genom sitt kollektiva "human achievement" för "all" (mänskligheten).

Sammanfattningsvis, textjag och textdu förstås genomgående som intimt förknippade med varandra. De utgör dels separata och dels gemensamma delar i en enhet, ett textvi. Att på så sätt förena alla i en övergripande mänsklig gemenskap underbygger möjligheten att fungera och agera mot ett ömsesidigt mål.

5.2 Barack Obamas tal den 13 augusti 2010

Obama befann sig i en pressad situation. Det gick inte längre att avfärda bygget av Park51, ett muslimsk centrum två kvarter från Ground Zero, som en lokal fråga (BBC News, 14/8 2010). Ett officiellt uttalande förväntades av presidenten.

Arrangörernas offentliga presentation av projektet den 5 maj 2010 hade väckt nationell och internationell uppståndelse. När New Yorks Landmarks Preservation Commission godkände bygget 3 augusti höll borgmästare Michael R. Bloomberg ett stödjande tal om konstitutionella rättigheter och religionsfrihet (The New York Times, 3/8 2010). Högljudda protester från republikanska politiker, religiösa grupperingar och sörjande anhängare följdes av diskussioner kring amerikanska värden och vördnad för terrordådets offer (The New York Times, 7/8 2010).

The First Amendment i den amerikanska konstitutionen, författningen som definierar statsorganens jurisdiktioner och medborgarnas grundläggande rättigheter, har föreskrivit religionsfrihet sedan 1791 (Encyclopædia Britannica Online, Uppslagsord: "First Amendment"). Konstitutionen har blivit en värderingsgrundande och identitetsformande konstruktion för "amerikanen". Alla som ansöker att bli amerikanska medborgare måste först svära på konstitutionen (ne.se, uppslagsord "11 september: Ny tideräkning i USA").

Många av motståndarna till bygget har gett uttryck för rädsla och misstanke kring islam, sharia och terrorism. Somliga menar att 11- september attackerna utfördes av islamistiska fundamentalister och att moskén vanhedrar minnet av offren. Ms. Serfin, amerikans medelålderskvinnas medger: "I do believe everybody has a right to freedom of religion, but Islam is not about a religion. It's a political government, and it's 100 percent against our Constitution." (The New York Times, 7/8 2010). Under senaste tiden, i efterdyningarna av terrorattackerna, har religion och politik i USA förknippats allt mer (pewforum.org: Politics & Elections).

Den kontroversiella frågan kring moskén kom olämpligt för Obama, bara några månader före kongressvalet och under period av en successivt sjunkande popularitet. Den 18 juni publicerade The Washington Times rapporten från Pew Global Attitudes Project som visar dalande popularitetssiffror och misstroendeförklaringar i den muslimska världen (The Washington Times, 18/6 2010). Obama led även av ett försvagat förtroendet inom USA. Den 20 juli var amerikanernas stöd till Obama lägre än någonsin tidigare: 47,3 % enligt Gallup Daily trackings (Gallup, 20/7 2010).

Det ekonomiska läget, den stora sjukvårdsreformen, kriget i Afghanistan och oljekatastrofen i Mexikanska golfen är några förklaringar till denna impopularitet. Även inom det demokratiska partiet hade en bristande tilltro till presidentens kapacitet börjat gro (ne.se, uppslagsord "Mellanårsval med tekalas"). Därtill var, enligt CNN/opinion research corporation poll som publicerades 11 augusti 2010, totalt 68 % av amerikanerna emot moskébygget på Manhattan (CNN Opinion Research Corporation, 11/8 2010)⁷.

Obama var därför tvungen att tilltala den nationella oppositionen, vinna tillbaka förtroendet hos sina politiska anhängare och vårda kontakterna i den muslimska världen. Tiden för talet sammanföll med Ramadan, perioden då muslimerna utövar självbehärskning från mat, dryck, sexuell aktivitet och alla former av "omoraliskt beteende" mellan gryning och skymning (Encyclopædia Britannica, uppslagsord "Ramadan"). Iftarmiddagen gav ett gyllene tillfälle att kommentera det kontroversiella bygget på Manhattan. De flesta av de 88 inbjudna gästerna var högt uppsatta muslimer med internationella politiska kopplingar (The White House, Statements & Releases, 13/8 2010). De hade både möjlighet och makt att stärka Obamas relationer till den muslimska världen.

Talet skulle även nå det amerikanska folket genom press och etermedia. Denna publik var minst lika viktig. De ska rösta i det stundande kongressvalet. Opinionssiffrorna är betydande för Obamas fortsatta politiska karriär och hans stöd inom det demokratiska partiet. En videoinspelning och en kopia av talet gjordes tillgängliga för allmänheten på Vita Husets hemsida (The White House, Photos and videos, 13/8 2010). Därtill nådde man även ut en världsomfattande läsarskara genom Associated Press, den av ca 1 500 amerikanska dagstidningar kooperativt ägda nyhetsbyrå med abonnenter i 130 länder (ne.se, uppslagsord "AP").

5.2.1 Anpassning efter den retoriska situationen

Inledningsvis önskar Obama sina gäster, muslimer i Amerika och "more than one billion Muslims around the world" en lycklig Ramadan. Efter denna diskreta upplysning om Islams omfattning omtalas gästerna, bland annat två muslimska kongressmedlemmar. Obama markerar på så sätt muslimers högt uppsatta positioner inom amerikansk politik, vilket kan väcka välvilja hos målgrupper i den muslimska världen och ge en tankeställare till dem som särskiljer "muslimer" från "amerikaner". Sedermera övergår Obama till hur politik, religion och den amerikanska identiteten hör ihop:

"Here at the White House, we have a tradition of hosting iftars that goes back several years, just as we host Christmas parties and seders and Diwali celebrations. And these events celebrate the role of faith in the lives of the American people."

⁷ Undersökningens resultat baseras på telefonintervjuer med 1.009 vuxna amerikaner, varav 935 registrerade väljare, utförda av Opinion Research Corporation 6-10 augusti 2010.

Att man firar muslimska, kristna och hinduistiska högtider i Vita Huset, presidentens hem och en symbol för USAs politiska maktcentrum, bekräftar att amerikaner accepterar flera religioner. Jeffersons insats för religionsfrihet under 1700- talet uppges som en förutsättning för religiös mångfald och samexistens idag. Därigenom vidgas perspektivet från Vita Huset och specifika högtider till *hela* nationen och *alla* religioner.

“These events are also an affirmation of who we are as Americans. Our Founders understood that the best way to honor the place of faith in the lives of our people was to protect their freedom to practice religion.”

Obama försöker tilltala både muslimer och amerikaner genom politiska referenser om rättigheter. Konstitutionen, symbolen för USAs politiska system och värdegrunder, omnämns för att poängtera religionens signifikans för det amerikanska folket och dess livsstil. Religionsfrihet görs till en gemensam nämnare mellan målgrupperna.

Efter ett försynt medgivande om moskéns känsliga läge och en visad förståelse för demonstranternas reaktioner presenteras propositio:

“As a citizen, and as President, I believe that Muslims have the same right to practice their religion as everyone else in this country. (Applause.) And that includes the right to build a place of worship and a community center on private property in Lower Manhattan, in accordance with local laws and ordinances.”

Att Obama omnämner sig som medborgare visar att han, precis som ”amerikanerna”, värderar och efterlever de principer och lagar som författningen föreskriver. I rollen som president är Obama, precis som Jefferson och alla presidenter efter honom, förpliktigad att iakta och upprätthålla konstitutionen. Obama påminner sin publik om vad USA kämpar för: konstitutionella rättigheter och demokrati. Därefter preciserar han vilka USA kämpar mot: al-Qaida.

“Our enemies respect no religious freedom. Al Qaeda’s cause is not Islam - it’s a gross distortion of Islam. These are not religious leaders they’re terrorists who murder innocent men and women and children. In fact, al Qaeda has killed more Muslims than people of any other religion and that list of victims includes innocent Muslims who were killed on 9/11.”

Obama ställer demokrati och al-Qaidas i opposition mot varandra och särskiljer islam och al-Qaida. Muslimer tillskrivs inte ansvaret för 11- september attackerna, i stället framhålls de som offer för de skyldiga - al-Qaida. Uttalandet tilltalar med största sannolikhet Obamas gäster, vilka genom enbart sin närvaro visar på välvilja gentemot USA. Al-Qaida bekämpar nämligen regimer i muslimska länder som samarbetar med västmakterna (ne.se, uppslagsord: al-Qaida: Mål och ideologi).

Uttalandet uppmärksammar att de som inte värderar religionsfrihet delar en likhet med ”fienden”. De som krigar mot amerikanska muslimer krigar därmed mot fiendens fiende. Muslimerna bör i stället förstås som en gemensam allierad mot ”vår fiende”, som försvarare av demokratin.

Obama tillrättavisar därmed dem som sätter likhetstecken mellan islam och terrorism eftersom islam alltid har varit ”en del av USA”. Historiska paralleller dras till president Jeffersons iftarbjudning i Vita Huset över 200 år sedan. Muslimerna fanns i USA då religionsfrihet stadgades och har sedan dess hjälp till att bygga upp USA. Obama uppmärksammar att miljontals muslimska amerikaner tjänstgör som samhällsbeskyddare, fördömer extremism och kämpar med livet som insats i kriget mot terrorismen. Muslimska amerikaner är därmed ”amerikaner”. De är medborgare som värderar och kämpar för att upprätthålla de konstitutionella rättigheterna.

“These Muslim Americans died for the security that we depend on, and the freedoms that we cherish. They are part of an unbroken line of Americans that stretches back to our founding; Americans of all faiths who have served and sacrificed to extend the promise of America to new generations, and to ensure that what is exceptional about America is protected – our commitment to stay true to our core values, and our ability slowly but surely to perfect our union.”

Avslutningsvis förenar Obama sin publik med en alludering på den amerikanska trohetseden från slutet på 1800- talet och ”den gylle regeln”, en moralregel som tillämpas i ett flertal religioner (Encyclopædia Britannica Online, uppslagsord: ”Golden Rule”). Det fullbordar förbindelsen mellan politik, religion och den amerikanska identiteten, en gemenskap som förenar alla som bekänner religionsfrihet:

”For in the end, we remain “one nation, under God, indivisible.” And we can only achieve “liberty and justice for all” if we live by that one rule at the heart of every great religion, including Islam - that we do unto others as we would have them do unto us.”

5.2.2 Klusteranalys

I sitt tal konstruerar Obama två gemenskaper, "Americans" och "Islam". Till den förstnämnda hör undergrupperingarna "american politics" och "muslim americans" och till "Islam" hör undergrupperingarna "muslims" och "al-Qaida". De två huvudgrupperna förenas successivt genom erkännande och vilja att upprätthålla gemensamma värderingar, samt en ömsesidig kamp mot al-Qaida. Obamas försvar för muslimernas rätt i den amerikanska samhälleliga gemenskapen kan gynna hans anseende och chanserna till politiskt samarbete i den muslimska världen. Genom att särskilja Islam från "terrorism" och i stället påvisa muslimers bidrag till nationen måste de amerikaner som erkänner konstitutionen även medge muslimernas rättigheter.

Frekvenstermerna "our" (26), "we" (25), "they" (10) och "all" (10) tillämpas för att markera de olika gruppstillhörigheterna. Inom gruppen "Americans" återkommer frekvenstermerna "our", "we" och "all" i samband med de intensiva termerna "freedom", "religion" och "right". Undantaget gäller undergruppen "american muslims", som i stället kopplas ihop med "they" samt de intensiva termerna "you", "Islam" och "America". Att denna grupp trots sin kluvenhet räknas till "Americans" beror på att Obama associerar dem med termerna "our" "all" och "freedom" och överlag proklamerar gruppens amerikanska samhörighet.

Även inom gruppen "Islam" markeras en närhetsrelation med "Americans" och "muslims", trots att muslimerna omtalas som "they", genom gruppernas gemensamma associationer till värdena "religion" och "freedom". Å andra sidan fungerar frekvenstermen "they" avståndstagande i samband med "al-Qaida", då värdena sammankopplas med negationer:

"Our enemies respect no religious freedom. Al Qaeda's cause is not Islam - it's a gross distortion of Islam. These are not religious leaders they're terrorists who murder innocent men and women and children. In fact, al Qaeda has killed more Muslims than people of any other religion and that list of victims includes innocent Muslims who were killed on 9/11".

Al-Qaida skiljs även från muslimerna genom negationer kring den gemensamma nämnaren "Islam". Att Obama associerar al-Qaida med termerna "terrorists" och "murder" och muslimerna med termerna "victims" och "innocent" är ännu ett sätt att markera deras åtskillnad. Denna distinktion förenar dock muslimerna och amerikanerna: de delar en gemensam fiende.

Obamas försöker även att förena grupperingarna genom att förknippa politik och religion. Redan i sin inledning välkomnas muslimska politiska medarbetare; en sammanlänkning mellan den islamska tron och det amerikanska styret. Religion och politik förknippas därefter som två grundpelare i det amerikanska samhället, bland annat genom historiska anekdoter om Jefferssons insats för religionsfrihet och religiösa högtidsfester vid Vita Huset. Nationen utgörs av människor med olika trosuppfattningar, vilkas religionsfrihet skyddas av

konstitutionen. Genom religionsfriheten sammanlänkas religion, amerikansk politik, det amerikanska folket och muslimer som en del av alla dessa enheter.

När Obama avslutningsvis omtalar de amerikanska muslimerna som “part of an unbroken line of Americans that stretches back to our founding” och att de upprätthåller “the freedoms that we cherish” sätts ett slutgiltigt likhetstecken mellan dem och gruppen “Americans”. De är nu förenade som ”one nation, under God, indivisible”.

5.2.3 Textjag & Textdu

Obama träder tydligt fram i en dubbelroll. Vid sidan om sin auktoritära roll som USAs president uppträder han även som amerikansk medborgare. Gemenskapsrelationen till det amerikanska folket markeras med pluralformen av första person, ”we”, och genitiven ”ours”. De gemensamma nämnarna för textens tre textdu; det amerikanska folket, muslimska amerikaner och muslimer, framhävs med ett ömsesidigt åtskiljande från al- Qaida. Slutligen förenas samtliga textjag och textdu inom ett textvi: demokratins försvarare.

I ett tidigt skede låter Obama ett sekundärt textjag indirekt komma till tals via anföring i en inbäddad text: citatet från The Virginia Act of Establishing Religion Freedom, Jeffersons proklamering av religionsfrihet. Obama förankrar sitt resonemang i detta historiska ställningstagande, som ett rättesnöre då, nu och förhoppningsvis även i framtiden. Obama relaterar till Jefferson i rollen som president till president, men även i rollen som medborgare till president. Anföringen och historiska referenser förenar dessa två roller genom sin gemensamma nämnare: en gemenskap kring föreställningar och värderingar. Genom sin dubbla representation av folket och amerikansk politik ges Obama en auktoritetsroll inom en gemenskap. Han kan både följa och leda folket i upprätthållandet av deras kollektiva konstitutionella rättigheter.

Genom konstitutionen ställs även textens olika textdu i relation till varandra. Författningen utgör kärnan i konstruktionen av det textdu som förutsätts appellera amerikaner. Den påstås ena nationen och genomsyra medborgarnas grundläggande värderingar: religionsfrihet och tolerans mot oliktankande. Därtill framhävs författningen som själva förutsättningen för det faktum att ”*America remains deeply religious*”. I nationens religiösa mångfald återfinns miljontals muslimer; ättlingar till de muslimer som har hjälpt till att bygga Amerika och bevara dess traditioner. De amerikanska muslimerna bidrar till att skydda nationen och de konstitutionella rättigheterna. Samtliga textjag och textdu sammankopplas därmed till ett ”vi”. Ett textvi som delar nationens historia, de ingår i nationens religiösa mångfald och förenas i försvaret av deras ömsesidiga friheter.

Trots detta benämner Obama muslimer med "they" och amerikaner med "we". En tredje benämning är "those". Benämningen förekommer i sammanhang där alla grupper involveras; "those who lost loved ones", "those who we lost so tragically on 9/11", "those who led the response to that attack". Muslimer, amerikanska muslimer och samtliga amerikaner räknas till dessa grupper. "Those" defineras inte mer än inom specifika grupperingar, som anhöriga och dödsoffer m.m., vilket möjliggör inre variationer av etniciteter och trosuppfattningar. Därmed kan alla målgrupper känna sig berörda.

Obama använder sig därtill av "who" för att peka ut en gemensam fiende: al-Qaida. Det är åtskiljandet mellan al-Qaida och muslimer som grundlägger alliansen mellan alla textdu. De är inte religiösa ledare, de respekterar inte religiös frihet, deras ändamål är inte Islam – till skillnad från muslimer. Tillsammans placeras muslimer, amerikaner och muslimska amerikaner i stället i en offerroll gentemot terroristerna. I ljuset av detta förstås "So that's who we're fighting against" som samtliga textdu's kamp mot en ömsesidig fiende.

Avslutningsvis förtydligar Obama vilka som slutligen omfattas av benämningen "we". Det är de som trofast skyddar "our core values"; "americans of all faiths". Detta innefattar samtliga amerikanska medborgare, med konstitutionen och ömsesidiga rättigheter som gemensamma nämnare. Men i ett vidgat perspektiv kan Obamas tal anknyta till andra folk utan direkt tilltal eller omtal - de berörs genom relationen till de upphöjda värdena. En internationell gemenskap, av religiösa (och icke-troende) människor, som efterlever demokratiska rättigheter appelleras. Därmed förenas samtliga textjag och textdu inom ett globalt textvi: demokratins försvarare.

6. En komparativ bedömning av talen

I följande avsnitt diskuteras resultatet av föregående analyser ur ett komparativt perspektiv. Vilka likheter och skillnader kan uppmärksammas mellan talarnas metoder att skapa gemenskap mellan kommunikationsdeltagarna? Vilka tillvägagångssätt är återkommande och vilka är karaktäristiska för de enskilda talen? Därefter utvärderas talarnas kommunikativa val utifrån sanning- och etikkriterierna, samt effektkriteriet.

6.1 Likheter och skillnader

Mandela och Obama konstruerar successivt växande gemenskaper inom sina tal. En överordnad samhörighet upphöjs som eftersträvansvärd – å ena sidan den amerikanska och å andra sidan den mänskliga gemenskapen. Samhörigheten markeras genomgående; även vid separata omtal associeras undergrupperna till varandra genom handlingar som ger uttryck för ömsesidiga värderingar. Trots övervägande samstämmighet använder talarnas stundtals särpräglade metoder för att stärka och upprätthålla gemenskapens band.

Både Obama och Mandela inbjuder sina publikertill samhörighet genom abstraktion. Abstrakta värden, som sannolikt upphöjs som ideala av en majoritet, knyts till gemenskaperna för att tilltala en bred målgrupp. Tolkningsfriheten lockar publiken att forma individuella uppfattningar om värdenas betydelse. På liknande sätt knyts mer eller mindre opreciserade undergrupper till gemenskaperna genom abstrakta pronomen, som "we" och "us". Beteckningarnas flexibilitet möjliggör att samtliga textjag, de sändarroller som konstrueras inom texten, och textdu, de mottagarroller som konstrueras inom texten, kan tilltalas och relateras till varandra under samma benämning. Det möjliggör en bred inre variation av gruppdeltagare – att en mångfasetterad målgrupp kan attraheras.

Obama är dock mer konkret i sin framställning än Mandela. Värdena relateras till en nation och dess specifika konstitution, vilket i sig kan tyckas begränsa gemenskapens omfattning. Indirekt knyter dessa enheter, som symboler för demokrati och västerländska värden, an till en internationell gemenskap. Därför inbjuder Obamas framställning, likt Mandelas, till en global samhörighet.

Obama nyttjar därtill en säregen metod i gemenskapande syfte – åtskiljande. Målgrupperna förenas genom utpekade av en specifik fiende, Al-Qaida, som hotar deras gemensamma värden. Trots att muslimer särskiljs från amerikaner med benämningarna "they" och "you" lieras de slutgiltigt som "we", som fiendens fiender och offer. Även Mandela omtalar gemenskapens antagonister, men inte mer ingående än som "bloodthirsty forces". Båda talarna insinuerar alltså, mer eller mindre, ett hot som förenar målgrupperna i försvar kring sina enande värden.

Gemenskapernas relationsled förgrenas inom ett historiskt sammanhang. Samtliga undergrupper sammanlänkas genom associationer till tidigare värdebevarande insatser, själva förutsättningen för ett rådande och framtida samarbete. Obama och Mandela uttrycker både medborgerligt och politiskt ansvar i strävan efter det gemensamma målet, vilket både fungerar förenande och ethosstärkande. Genom sin dubbla representation kan de följa och leda folket, som en av dem och som en för dem. Att förena alla i strävan mot ett ömsesidigt mål främjar fortsatt delaktighet för modifiering av de påträngande problemen.

En annan skillnad mellan talarnas metoder att skapa gemenskap är användningen av första person singular. Mandela omtalar inte sig själv som "I", till skillnad från Obama. I stället använder han sig uteslutande av "we" eller "us". På detta sätt tillåts han föra samtliga undergrupperingars talan då han svär en trohetsed att förverkliga framtidsmålet. Mandela, som tidigare under ceremonin svor presidenteden, assimilerar därmed alla kommunikationsdeltagare inom ett förbund. Det markerar även att Mandelas presidentskap innebär början på en ny era. Obama, å andra sidan, anknyter till en politisk tradition med rötter i den amerikanska historien. Därför är det viktigt att han träder fram politisk representant och försvarare av det konstitutionella arvet.

Sammanfattningsvis, skapar talarna gemenskap konstruktion av historiska relationsled kring förenande värderingar. Genom abstraktion når man ut till en mångfasetterad målgrupp, även till dem som berörs utan direkta tilltal eller omtal. Samtliga förenas i strävan mot ett ömsesidigt mål, vilket främjar fortsatt delaktighet för modifiering av de påträngande problemen. De skillnader som har kunnat synliggöras mellan talarnas metoder kan förklaras med talens övergripande fokus: upprätthållandet av historiska värden eller upprättande av värden som kan kontrasteras mot det tidigare samhällets föreställningar.

6.2 Utvärdering utifrån bedömningskriterierna

6.2.1 Sanning- och etikkriterier

Följande utvärdering belyser talens innehållsliga tillförlitlighet i relation till dess kontextuella sammanhang. Hur väl överensstämmer talarnas perspektiv med andras beskrivning av samma problematik? Är talarnas syften och retoriska tillvägagångssätt moraliskt godtagbara? Kan de tänkas ge långsiktiga konsekvenser för samhället och för framtida retoriktillämpning?

Först och främst - vad som är moraliskt rättfärdigt är likt sanningen subjektivt tolkningsbart. Därför är det viktigt att inledningsvis poängtera att följande bedömningar har präglats av min doxa, min uppfattning om hur världen är beskaffad. Utöver detta underbyggs mina bedömningar av den mediala bevakningen av talens politiska och sociala sammanhang, journalistiska källor som ämnar att förse allmänheten med opartisk information. Därtill stödjer jag mina bedömningar på den retoriska traditionens etiska riktlinjer.

Så - kan det vara rätt att med förskönande perspektiv återge ”verkligheten”? Mandela talar om ”relative peace” i Sydafrika, trots att 21 personer hade dödat och 176 skadats av vita högerextremisters bombdåd några dagar tidigare. Fem veckor tidigare hade även de politiska striderna i Natal och KwaZulu, de områden som Zulukungen Zwelithini ville förklara som självständiga från Sydafrika, intensifierats mer än någonsin tidigare (southafrican.info). Kanske anspelar Mandelas ordval till tidigare oroligheter under landets demokratiska utveckling. Under enbart ett års tid, mellan 1990 och 1991, miste fler än 6.000 människor livet p.g.a det politiska våldet i Sydafrika (Encyclopedia of the nations, sökord ”South Africa - History”). Under demokratiseringsprocessens samtliga 4 år dog 14 000 människor (Coleman, 1998:243).

På ett liknande förhållande sätt omnämns de Klerk och säkerhetsstyrkornas bidragande insatser till den politiska frigörelsen. Dock nämns inte tidigare sabotageanklagelser som har riktats mot både de Klerk regeringen och en sk. ”third force” inom den sydafrikanska säkerhetsstyrkan och polisen. Anklagelserna, som senare bevisades i båda fallen, utgick från att grupperna befrämjade politiskt våld i syfte att destabilisera ANC och störa Codesa förhandlingarna (Batchelor & Willett, 1998:57).

Obamas skildring av den amerikanska gemenskapen är även något idealiserad. I teorin omfattas alla amerikanska medborgare av konstitutionen, men respekteras muslimernas rättigheter i praktiken? CAIRs senaste underökning visade en successiv ökning av anmälningar av brott mot muslimers civila rättigheter sedan terrorattackerna 2001, från 1 717 st i början av 2002 till 2 728 st under 2008 (CAIR, 2009:8). Etnicitet, religion, nationellt ursprung och stereotypiska fördomar fastslås som de främsta utlösande faktorerna för diskriminering (CAIR, 2009:16).

Att amerikaner är mer fördomsfulla gentemot islam än någon annan religion visar Gallups opinionsundersökning från årsskiftet, där 43 % av de tillfrågade medgav någon form av fördom mot muslimer (Gallup, 21/1 2010)⁸. En misstro till USA har även tilltagit i den muslimska världen. En majoritet i ett flertal muslimska länder betraktar USA som ett potentiellt hot (Washingtonindependent.com, 18/6 2010). I internationell press har det debatterats: Är kriget mot terrorismen egentligen ett krig mot Islam? (worldpress.org, 10/7 2007).

Talarnas vinklade perspektiv kan förklaras av nödvändigheten att uppvisa en harmonisk fasad. Intryck av en solid gemenskap kan främja konstruktionen av den önskvärda nationella och internationella gemenskapen. Att vinkla sanningen i detta syfte kan i sig främja socialt, politiskt och ekonomiskt samarbete över religiösa, etniska och landsomfattande gränser. Sett ur detta perspektiv gynnas ett stort antal människor utöver talarna själva. Att gemenskaperna därtill formas kring demokratiska värden, såsom jämlikhet, frihet och rättvisa, främjar även retorikens fortsatta utveckling. Demokrati, som var själva förutsättningen för retorikens framväxt i antika Grekland, befrämjar medborgerliga möjligheter till fri och öppen debatt. I detta avseende, gynnar talen både samhälle och retoriken.

Men trots att Mandela och Obama hyllar dylika ideal i sina tal avviker deras värdegrund i fråga om förespråkade handlingar. Mandela hyllar fred som tillvägagångssätt och mål, medan kriget mot terrorismen kastar sin skugga över Obamas tal. Gemenskapen förknippas med upprätthållande av de demokratiska värdena, både i triviala sammanhang och i väpnad konflikt i Afghanistan. Oavsett ett gemenskapande syfte och demokratiskt ställningstagande kan talets legitimering av våld bedömas som moraliskt förkastligt. Mandelas fredsuppmaning kan därmed bedömas som mer konstruktiv för samhället, trots bådas talarnas gemenskapande ansatser.

Aristoteles förknippade etik och sanning som argument för retorikens användbarhet eftersom *"things that are true and things that are just have a natural tendency to prevail over their opposites"* (Aristoteles, 1991:1135a). Vad som är sant och rätt är dock relativt och föränderligt och varierar ner till individnivå i dagens mångfacetterade samhälle. Att ljuga betraktas dock av de flesta som förkastligt. Varken Mandela eller Obama har ljugit inom sina tal, de har snarare valt infallsvinklar strategiskt efter vad som gynnar deras ursprungliga syfte. Det visar alltså inte på bristande karaktär, utan snarare på vad Aristoteles möjligtvis hade betraktat som ett retoriskt "hantverksmässigt konstnärligt kunnande" (Lindqvist Grinde, 2008:31).

---

⁸ Resultatet baseras på telefonintervjuer med 1.002 personer, vilka är demografiskt representativa för den amerikanska vuxna befolkningen. Undersökningen genomfördes av Gallup Daily Tracking Survey mellan 31 oktober och 13 november 2009.

Quintilianus menade att ”ingen kan tala väl utan att vara god” (Crowley & Hawhee, 2009:199). Det innebär att talarens karaktär och intention, samt publikens tolkning av dessa, bör överensstämma som moraliskt goda för att kunna uppnå persuasiv effekt. Både Mandela och Obama tilldelades Nobel Peaceprize för enastående fredsbidrag en kort tid innan de höll sina tal (Nobelpeaceprize.org: Prize Laureates).

Obamas tilldelades priset ”for his extraordinary efforts to strengthen international diplomacy and cooperation between peoples” (Nobelprize.org: The Nobel Peace Prize 2009). Mandela förärades priset ihop med de Klerk ”for their work for the peaceful termination of the apartheid regime, and for laying the foundations for a new democratic South Africa” (Nobelprize.org: The Nobel Peace Prize 1993). Prismotiveringarna går väl i linje med talarnas explicita talsyfte och symboliserar internationell uppskattning av deras karaktäristiska kvaliteter. Som förebilder för ett dagsaktuellt ideal, som ”vir bonus” av sin tid, har de därmed goda chanser att agera övertygande (Lindqvist Grinde, 2008:44) ⁹.

Slutligen, värdena som Mandela och Obama förespråkar är historiskt etablerade i USA och efterlängtade i Sydafrika. Man har länge kämpat för frigörelse och demokratiska rättigheter. Som beundrade talare kan deras retorik komma att berika andra talares *cópia* och understödja vidare erkännande av värdena (Johannesson, 2008:278)¹⁰. Om värdena etableras som normerande skulle människors fri- och rättigheter, inklusive möjligheterna till offentlig retoriktillämpning, gynnas rent teoretiskt. Om värdena efterlevs i praktiken är dock långt ifrån säkert. Förhoppningsvis kan dock dylik retoriktillämpning bidra till en faktiskt konstruktion av ett samhälle där värdena upphöjs som *décorum* (Johannesson, 2008:279 ¹¹.

---

⁹ ”Vir bonus”- ”en bra man”, var ett romerskt mansideal kring upphöjda kompetensområden, exempelvis förmågan att kunna övertyga och leda andra.

¹⁰ *Cópia*: (lat) ”rikedom”. Språkliga uttryck som talare tillvaratar för att kunna tillämpa då det är passande.

¹¹ *Decórum*: (lat) ”det passande”. De allmänt accepterade normer, konventioner eller ideal som talaren måste anpassa sig efter för att inte förlora sitt anseende.

6.2.3 Effektkriteriet

I följande utvärdering jämförs talarnas retoriska medel och mål utifrån en kombination av effektkriterierna. Tyder talens kortsiktiga effekter på att de ursprungliga syftena är uppnådda? Kan talarna, genom sina kommunikativa val, tillskrivas ett retoriskt konstnärskap? Om ja, hur kan detta tänkas påverka talens genomslagskraft?

Inledningsvis bör det påpekas att även denna bedömningsprocess omges av tolkningsproblematik. Är det möjligt att mäta exakt retorisk effekt? Att med säkerhet kunna isolera specifika effekter till enskilda tal är mycket komplicerat, om inte omöjligt. Talets tolkning präglas av mångfaldiga individuella omständigheter och intertextuella kontexter, och inte minst av relaterade persuasiva ansatser (Kohrs Cambell & Burkholder, 1996:113).

Talen bör därför inte ses som uteslutande källor till effekten, utan snarare betraktas som bidragande faktorer. Likaså bör min bedömning inte tolkas som absolut, snarare mer eller mindre trolig.

Journalistiska källor och opinionsundersökningar publicerade strax efter taltillfällena har nyttjats som underlag för evalueringen av talens kortsiktiga effekt. Bedömningen av deras konstnärliga genomslagskraft är dock helt och hållet präglad av min individuella uppfattning. Observera att mina bedömningar utgår från min retorikdefinition: ”*retorik är konsten att strategiskt tillämpa talad eller skriven kommunikation i syfte att övertyga en aktivt reflekterande publik*”.

Så - i efterdyningarna av talen tydliggörs att en talare har lyckats bättre i sitt persuasiva försök att uppnå gemenskap. Varför? Låt oss titta närmre på talens effekter och försöka uttyda ett möjligt samband till dess retoriska innehåll.

”Today, we have been privileged to witness a turning-point in the history of a nation. Today, South Africa regains its rightful place in Africa, in the United Nations and in the family of nations” (FNs generalsekreterare Boutros Boutros-Ghali uttalande efter Mandelas tal den 10 maj 1994, citerat i Un Chronicle Sept.1994)

Flertalet faktorer pekar på att Mandela lyckades övertyga om nödvändigheten av nationell försoning och internationellt samarbete. Redan några veckor senare hade Sydafrikatertagit medlemskap inom de FN-organ som landet tidigare hade uteslutits från (Un Chronicle, Sept 1994). De utländska investeringarna ökade, vilket gynnade landets ekonomiska tillväxt (ne.se, uppslagsord: ”Sydafrika: Näringsliv”). Under de efterkommande månaderna kunde en även successiv nedtrappning av landets politiska våld noteras (Coleman, 1998:235).

Obamas tal fick inte motsvarande respons. Opinionsundersökningar indikerar snarare att uttalandet ledde till försvagad popularitet; de redan stadigt sjunkande opinionssiffrorna nådde sin lägsta nivå någonsin dagarna efter talet (Gallup, 18/8 2010)¹². Dessutom kunde ett rekordhög ”disapproval rating” på 50% noteras (Gallup, 16/8 2010)¹³. Senatsmedlemmen Harry Reid förkastade offentligt förslaget redan dagen efter Obamas uttalande (abcnews.com, 16/8 2010). Samma dag ändrade Obama själv sitt uttalande och menade att han enbart hade försvarat rätten att bygga ett religiöst bönehus, inte hurvida moskébygget var passande eller ej (reuters.com, 16/8 2010). I muslimska medier ges talet ett svalt bemötande. Irans växande inflytande och Israels press på Gaza anses mer angeläget än moskébygget i NYC (abcnews.com, 23/8 2010).

Dock kan Obamas tal ur andra infallsvinklar påstås ha gett effekt. Undersökningar utförda av Public Religion Research Institute en vecka efter Obamas uttalande visar att en majoritet av amerikanerna, 57 %, nu var emot bygget (Publicreligion.com, 26/8 2010)¹⁴. Jämfört med undersökningar från början av augusti 2010 är det en reduktion med 11% (CNN Opinion Research Corporation, 11/8 2010). Vidare förknippade 56% platsen med ”helig mark”, men 76% säger dock att skulle stödja ett moské i det egna lokalsamhället (Publicreligion.com, 26/8 2010).

Det indikerar att muslimers konstitutionella rättighet att utöva sin religion beaktas och att motståndet till moskébygget i New York snarare kan förklaras med platsens emotionella och politiska associationer. Bevekelsegrunden i detta fall avviker därmed från motiven bakom de flertal demonstrationer mot olika moskébyggen runt om i USA veckorna tidigare, vilka förklarades med islamfobi och motsättningar mellan Sherialagarna och den amerikanska konstitutionen (The New York Times, 7/8 2010).

Vidare kan den retoriska effekten kopplas ihop med hur väl talaren har lyckats anpassa sitt tal till sina målgruppers världsbilder. Obama utgår från en historisk gemenskap som ska upprätthållas. Genom association identifierar han sig med Jefferson som en beskyddare av de konstitutionella rättigheterna. Skilda målgrupper lockas till en identifikation inom ett ”we”, en mångfacetterad grupp med ett gemensamt mål och en ömsesidig fiende. Deras kollektiva ansvar gentemot gruppen preciseras avslutningsvis genom en hänsyftning till den amerikanska trohetseden och ”den gyllne regeln”, vilka båda understryker värdet av ett mänskligt likabehandling.

---

12 Resultatet baseras på telefonintervjuer utförda av Gallup Daily Tracking Survey den 17 augusti 2010 med ett slumpmässigt urval av 1.009 vuxna boende i alla USAs 50 delstater.

13 Resultaten bygger på telefonintervjuer utförda av Gallup Daily Tracking Survey mellan 9-15 augusti 2010, med ett slumpmässigt urval av 3.672 vuxna boende i alla USAs 50 delstater.

14 Resultatet i Public Religion News Poll bygger på telefonintervjuer av 1.005 vuxna amerikaner mellan augusti 20 – 22 augusti 2010.

Associationen påminner om att amerikansk politik och ett flertal religioner följer liknande värden. Men anses denna religiösa och politiska sammanlänkning mellan skilda grupperingar förenliga i dagslägets ”verklighet”?

Nej, inte om man utgår från nationella opinionsundersökningar publicerade dagarna efter Obamas tal, vilka visar en utbredd fientlighet mot muslimer som grupp i USA. Föreställningar kring Obamas religiösa tillhörighet och politiska bedömningar av honom har visat sig nära förknippade, då de 18% av amerikanerna som tror att han är muslim ogillar hans jobbpresentation (pewresearch.org, 19/8 2010)¹⁵ Tillika anser 30% av amerikanerna att muslimer bör nekas tillträde till presidentposten och 28% att muslimer bör hindras från tjänst vid högsta domstolen (time.com, 19/8 2010)¹⁶

Trots att dessa resultat inte uteslutande kan korreleras till Obamas tal påvisar de en rådande oenighet kring muslimers rätt till politiskt deltagande i nationen. Även i internationella medier har frågan väckts: Betraktas muslimer som andraklassens medborgare i USA? (aljazeera.net, 17/8 2010).

Kan man på liknande sätt ifrågasätta om den sammansatta gemenskap som Mandela förespråkar anses eftersträvansvärd hos hans målgrupper? Självklart! Själva problematiken, den retoriska situationen, har uppstått ur en konflikt mellan dessa grupperingar. Dock talar mycket för att en demokratisk gemenskap var efterlängtd, med tanke på sydafrikanska folkets höga valdeltagande och nationella och internationella insatser för valets förverkligande. Även efterkommande effekter pekar i samma riktning. I september 1994 var Mandela, enligt en Gallup-Markinor undersökning, populärare än någonsin bland landets svarta befolkning och åtnjöt även en tilltagande popularitet bland Sydafrikas vita medborgare (Jet, 19/9 1994). Effekterna kan dock inte, på samma sätt som i Obamas fall, enbart tillskrivas en persuasiv ansats.

Mandela talar om ett idyllisk samhälle som ska konstrueras och fokuserar snarare på en framtida gemenskap än en historisk. Därmed kan han nyttja abstraktion för att locka publiken att återskapa egna minnen av det förflutna och konstruera individuella förväntningar på framtiden. Han nyttjar även indirekta allusioner på en liknande historisk gemenskapsinsats nyttjas för att påvisa att framtidsvisionen är möjlig och understyrka sin egen bevekelsegrund. I sitt tal ”I have a dream” från 1963 skildrar Martin Luther King sin dröm om lika medborgerliga rättigheter i USA; en dröm som tillslut förverkligades.

---

15 Undersökningen från Pew Research Center genomfördes 21 juli – 5 augusti 2010, några veckor innan Obamas tal. Resultatet baseras på telefonintervjuer med 3.003 tillfrågade amerikanska medborgare från olika religiösa grupper.

16 Undersökningen utfördes av Abt SRBI under 16-17 augusti 2010. 1.002 vuxna amerikanska medborgare tillfrågades.

I Kings tal var "freedom" ett nyckelord, precis som i Mandelas tal. Han inbjöd en mångkulturell publik att identifiera sig med ett "vi"; en universell gemenskap (Johannesson, 2008:142). Därtill uppmanade King sina åhörare att ta en trohetsed för att förverkliga framtidsmålet. Det är dock först när Mandela yttrar "Let freedom reign", vilket i sammanhanget förstås som associerat Kings paroll "Let freedom ring", som de många innehållsliga likheterna mellan talen görs uppenbara (americanrhetoric.com, "I Have a Dream").

Med sin referens till King påminner Mandela indirekt om att en fredlig samhällsförändring mot alla odds är möjlig. Talarnas liknade talsyfte, fredliga tillvägagångssätt och ömsesidiga mål upplyser om en befintlig identifikation mellan Mandela och King. Därtill kan detta exempla även väcka välvilja hos internationella intressenter, insatta politiska medborgarrätsfrågor, framförallt i USA.

Alltså, med utgångspunkt i min retorikdefinition, "*retorik är konsten att strategiskt tillämpa talad eller skriven kommunikation i syfte att övertyga en aktivt reflekterande publik*", kan talarna tillskrivas ett retoriskt konstnärskap. Jämförelsen mellan talen visar att talarna utnyttjar liknande tillvägagångssätt för att väcka reflektion och eftertanke hos publiken. En skenbar samhörighet framlockas hos publiken genom tolkningsfrihet och abstraktion. Målgrupperna lockas att anknyta till varandra inom växande relationsled och genom opreciserade pronomen med flexibel innebörd.

I enlighet med Burkes uppfattning är även identifikation ett essentiellt inslag i övertygelseprocessen. Både Mandela och Obama markerar en gemenskapsrelation med sin publik, som en av folket och som dess ledare. En historisk bakgrund och framtida öde stärks genom talarnas identifikation till minnesvärda förebilder, Jefferson och King. Relationsleden underbygger en uppfattning om framtidsmålets möjliggörande, men frågan är om publiken tolkar gemenskapen som aktuell eller eftersträvansvärd? Det är anpassningen till publikens skilda kontexter och världsbilder som, enligt min uppfattning, påverkar talens skilda genomslagskraft.

7. Avslutning

I detta avslutande kapitel presenteras först en sammanfattning av undersökningens analysresultat. Därefter presenteras min slutsats och avslutningsvis en övergripande diskussion.

7.1 Sammanfattning

Både Mandela och Obama anpassar sina kommunikativa val efter den retoriska situationen. Det påträngande problemet för båda talarna bestod i att ena den nationella befolkningen och knyta internationella kontakter. Tillsammans skulle målgrupperna agera mot ett gemensamt mål; en konstruktion och ett upprätthållande av ett idylliskt samhälle.

För att kunna tilltala en global publik nyttjar talarna abstraktion, vilket möjliggör tolkningsfrihet kring gemenskapens ramar. Specifika värden utgör målgruppernas ömsesidiga nämnare och gemenskapens fasta utgångspunkt. Obama utgår från religionsfrihet i den amerikanska konstitutionen och Mandela utgår från mänsklig rättvisa, frihet och fred. Utöver dessa värden definieras gemenskaperna utifrån individuella preferenser, vilket medför att en mångfacetterad målgrupp kan appelleras, nationell som internationell.

Talarna associerar de olika målgrupperna till varandra genom deras enskilda insatser för upprätthållandet av de ömsesidiga värdena. Gemenskapen växer till att omfatta olika subgrupper inom en övergripande helhet, i Mandelas fall mänskligheten och i Obamas fall demokratins försvarare. Relationsleden mellan subgrupperna markeras med benämningarna ”we”, ”us” och ”all”; personliga pronomen med flexibel innebörd. Därtill knyts målgrupperna till varandra genom genetiven ”our”, vilket markerar en gemensam äganderelation.

En identifikation mellan kommunikationsdeltagarna eftersträvas genomgående. Genom omtal och tilltal uttrycker både Mandela och Obama delaktighet i den gemenskap som de förespråkar, dels i rollen som president och som medborgare. Därtill refererar de till historiska förebilder, Jefferson respektive Martin Luther King, troligtvis för att belysa likheter kring gemenskapande syfte, tillvägagångssätt och mål. De skilda målgrupperna lockas på liknande sätt till identifiera sig med varandra genom ömsesidiga värderingar, intentioner och prestationer. En betydande skillnad mellan talarna är dock att Obama förenar subgrupperna i en ömsesidig kamp mot en gemensam fiende, al-Qaida, medan Mandela främst fokuserar på meningsfränderna.

De övergripande skillnader som har kunnat synliggöras mellan talarnas metoder kan förklaras av deras olika utgångsperspektiv. Obama ämnar att upprätthålla en historisk gemenskap och Mandela en konstruktion av en ny gemenskap. Skillnader i talens retoriska effekt hur väl talaren har lyckats anpassa sitt tal till sina målgruppers världsbilder och lyckats locka till identifikation. Trots att både Mandela och Obama presenterar idealiserade perspektiv av

talens omgivande kontext, kan talen antas gynna ett stort antal människor utöver talarna själva och därtill främja framtida retoriktillämpning.

7.2 Slutsats

Retorik kan, som en resultatnriktad teoretisk och praktisk process, med fördel nyttjas som en gemenskapande resurs. Dock kan inte specifika kommunikativa val fastslås som normativa redskap i gemenskapande syfte. Precis som de antika sofisterna hävdade är det persuasiva situationsbundet; allt är relativt i förhållande till de föreliggande omständigheterna (Kjeldsen, 2008:31). Den som söker kan finna fungerande uttrycksformer genom att begrunda hur retoriken kan anpassas till det sammanhang den ska tillämpas i. Att reflektera över den retoriska situationens potentiella påträngande problem, publiker och villkor hjälper en talare att finna rätt ord i rätt tid. Det genererar värdefull kunskap och förståelse för i kommunikationsdeltagarnas ömsesidiga nämnare, vilka kan framhävas för att skapa identifikation i persuasivt syfte. Därmed är kontext- och publikanpassning nyckeln till gemenskapande retorik.

7.3 Diskussion

Det vore väldigt oklokt att utgå från att denna undersökning saknar brister. Därför vill jag vill inleda diskussionen med en reflektion över några av de svagheter, alternativa tillvägagångssätt och perspektiv som jag hittills har upptäckt. Därefter vidgas perspektivet mot mer övergripande frågor kring gemenskap och retorik.

7.3.1 Självkritisk prövning

Mina frågeställningar visade sig förenliga med mina valda perspektiv och tillvägagångssätt, trots att kombinationen genererade ett övervägande deskriptivt resultat. Uppsatsens urval av metoder ämnade att komplettera varandra, att fungera som reducerande kunskapsfilter från textuell makro- till mikronivå. Utifrån den retoriska situationen analyserades talens kontext, genom klusteranalys kunde talarens upphöjda värderingar uttydas, värderingar som utgjorde kommunikationsdeltagarnas ömsesidiga nämnare. Slutligen kunde textvärldens konstruerade gemenskapsrelationer indikeras genom ”textjag”, ”textdu” och ”textvi”.

Denna perspektivkombination resulterade dessvärre i deskriptiva konstateranden och måttliga analytiska reflektioner. I ett försök att placera resultaten i ett större socialt och retoriskt sammanhang nyttjade jag retoriska bedömningskriterier. Dessa, i valda kombinationer, skulle hjälpa mig att uppmärksamma talens kommunikativa skillnader och likheter och dess funktioner inom ramarna av dess olika kontexter. Det var intressant och perspektivvidgande tillvägagångssätt, dock föll fokus mer på talens snarlika drag än de åtskiljande. Trots, eller kanske tack vare, den analytiska ansats blev bedömningen något bred och avvek stundtals från tidigare kapitelns resultat.

Så, var mina frågeställningar och tolkningen av dessa för vida? Beroende på hur man betraktar resultatet; både ja och nej. Ja, eftersom resultaten pekar på något redan givet. Retorik kan nyttjas som en gemenskapande och identitetsskapande resurs, förutsatt att talaren tillvaratar inventioprocesen och anpassar sina kommunikativa val efter talets kontextuella sammanhang och publikens varierade världsbilder. Nej, eftersom resultaten visar på hur talarnas kommunikativa val kunde fungera persuasivt efter de specifika retoriska situationernas möjligheter och begränsningar.

Det är mycket viktigt att uppmärksamma att analysresultatet präglas av talens unika kontexter. Det vore inkorrekt att peka ut specifika kommunikativa val som normerande i gemenskapande syfte. Övertygelse handlar om att finna rätt ord i rätt tid, en uppfattning som antika retoriker benämnde med begreppet "kairos" (Lindqvist Grinde, 2008:39). Min komparativa ansats har alltså inte syftat till att konstruera ett retoriskt facit, utan att med hänsyn till talens kontextuella sammanhang uppmärksamma likheter och skillnader gemenskapsansatserna emellan.

Hade en annan kritiker fått ett annat resultat? Uppsatsen är subjektivt genomsyrad, från utgångsperspektiv och underlagsmaterial till dess innehållsliga fokus. Det är mycket möjligt att en annan kritiker hade kunnat uppmärksamma faktorer som undkommit min uppmärksamhet eller tolkat innehållet på ett annorlunda sätt. Eventuellt hade en undersökning med identiskt syfte, perspektiv och tillvägagångssätt genererat ett avvikande resultat. Andra tolkningar är alltid möjliga, ett faktum som driver retorikvetenskapen framåt.

Därutöver mitt valda utgångsperspektiv är otaliga intressanta infallsvinklar på persuasiva gemenskapsansatser möjliga. Av utrymmesskäl valde jag att begränsa mig till talens textuella dimension, dock kan mycket mer än ord kan fungera persuasivt i mötet med publiken. Exempelvis icke-verbal kommunikation, vilket fungerar som social och kulturell markör. Hur spelade talarnas egna etnicitet, religiösa tro eller politiska ställning roll för deras ethosbyggande och hur meddelande mottogs av publiken? Kanske kan enbart dessa faktorer locka publiken till identifikation eller få dem att lyssna överhuvudtaget? Om undersökningen utgår från en retorikdefinition som inkluderar generell symbolanvändning i en mellanmänsklig kontext kan ett nästintill obegränsat antal aspekter på gemenskapande kommunikation uppmärksammas.

Även de retoriska bedömningskriterierna hade kunnat kombineras på ett annat sätt i samma syfte. Handlar gemenskapande retorik om effektiv persuasio eller etisk kommunikation? Exempelvis hade gemenskapsansatserna i Joseph Goebbels tal "det totala kriget" och Martin Luther Kings tal "I have a dream" kunnat jämföras utifrån en kombination av effekt/etik kriterierna. Å ena sidan utgjordes "vi" av nazister med starka nationalistiska och socialdarwinistiska värderingar. Å andra sidan utgjordes "vi" av människor som värderade lika rättigheter.

Goebbel uppmanade till gemenskap i syfte att särskilja människor genom krigföring. King uppmanade till jämlik samhörighet genom icke-vålds aktioner. Diskussionen hade varit intressant i anslutning till Quintilianus retorikdefinition, *kunskapen om att tala väl*, där en moralisk aspekt på retorik görs central (Kjeldsen, 2008:20). Måste talarens intentioner och publikens tolkning av dessa överensstämma som ett ”moraliskt gott” för att retoriken ska bli effektiv?

Likväl skulle en undersökning av detta slag kunna utföras med en annan metod. Utifrån Burkes dramatiska pentad kan talens narratologiska uppbyggnad, dvs act, scene, agent, agency och purpose, möjlighet att fungera fundamentbyggande för en gruppidentitet granskas (Kuypers, 2009:165). Vilka aspekter betonar talaren för att inbjuda till gruppkänsla och handling mot ett gemensamt mål? Även en ideografisk metod hade kunnat nyttjas undersöka en önskvärd gemenskapsrelation mellan talare och publik. Hur kan de värden som upphöjs som ideografer fungera representativt och normativt för en gemenskap och därtill tillämpas persusivt i syfte att åstadkomma kollektivt åtagande mot ett visst mål? (Kuypers, 2009:285). I detta sammanhang hade en retorisk bedömning utifrån sanning- och etikriterierna varit intressant, då ideografer berör särskilda sociala intressen och maktrelationer.

7.3.2 Innehållslig diskussion

”Cui bono?”

”*Vem gynnas?*” frågade Cicero domarna under sitt slagkraftiga försvar av Sextus Roscius den yngre som på grund av en komplott stod oskyldigt anklagad för fadersmord år 80 f. Kr (Williams 2009:317). Frågeställningen är lika relevant vid utvärderingen av retorisk artefakt, inte minst med tanke på dess möjliga inverkan på samhällets och retorikens framtida värdegrunder. ”*Rhetoric often plays a critical social role in making determinations about what is true, right or probable*” (Herrick 2005:21).

Om både Mandelas och Obamas upphöjda värden etableras som normerande skulle människors fri- och rättigheter, inklusive möjligheterna till offentlig retoriktillämpning, gynnas rent teoretiskt. Men varför lyckades Mandela, i alla fall kortsiktigt, bättre i sitt persuasiva gemenskapsförsök än Obama?

En möjlig förklaring är skillnad i uppnådd identifikation mellan kommunikationsdeltagarna. Både Mandela och Obama påstår sig vara en del av sin publik och anspelar genomgående på en gemenskap kring värderingar, historisk bakgrund och framtida öde. Etablerad identifikation kan generera tillit (pistis), förutsatt att talarens framstår som trovärdig (ethos). Identifikation krävs för att övertyga kommunikationsdeltagarna om deras gemensamma tillhörighet och delaktighet inom gruppen ”we”. Då kan talaren övertyga att en ömsesidig handling eller förändring i attityd krävs eftersom det ligger i linje med gemensamma intressen.

Slutligen vill jag diskutera den övergripande frågan: varför är undersökningens fokus viktigt och inom den retoriska domänen?

Dels för att gemenskapande kan påstås vara en förutsättning för effektiv retoriktillämpning. Retoriken är människoorienterad, inte sakorienterad. Retorik, som konsten att övertyga, är ett perspektiv på mänsklig kommunikation; ett sätt att göra en tanke gemensam. Retorikens infallsvinkel är att påverka och därmed är gemenskap mellan kommunikationsdeltagare en väsentlig del av övertygelseprocessen. En gemenskap på den mest basala nivå, då talaren fångar publikens uppmärksamhet, är själva förutsättningen för att inleda en övertygningsansats. Vidare är identifikation, i enlighet med Burkes uppfattning, en förutsättning för effektiv persuasio.

Därtill kan övertygelse generera gemenskap. Genom retorik tillämpning konstrueras och förmedlas kunskap och värden som olika grupper ansluter sig till och skapar gemenskap kring. På motsvarande sätt kan etablerade gemenskaper påverka retoriken; upphöjda värderingar och normer påverkar vilken typ av retorik som accepteras som godtagbar (Herrick, 2005:20). Om en talare lyckas förenas kommunikationsdeltagarna inom ett "vi", kan talets persuasiva kraft växa med dess gemenskap.

Men är målet för retoriken att etablera konsensus? Nej. Konsensus, vilket enligt min uppfattning innebär överenskommelse mellan gruppdeltagare som har getts utrymme för individuell reflektion, bör inte ses som ett övergripande mål för retoriken. I stället bör det, likt identifikation, snarare ses som ett delmål i den retoriska processen; ett verktyg eller tillvägagångssätt för att uppnå övertygelse.

Först och främst eftersom det aldrig går att etablera fullständig konsensus.

Kommunikationsdeltagarnas gemenskapsuppfattning och övertygelse bygger på subjektiva tolkningar utifrån individuell doxa. Som uppmärksammades tidigare, med Mandela och Obama som exempel, kan därför abstraktion nyttjas för att etablera skenbar konsensus. Genom identifikation kan man skapa en upplevd konsensus, att människor efter självständig reflektion upplever en delad enighet i en fråga, vilket i sin tur underlättar övertygelse om gemensamma handlingsåtgärder.

Undersökningens resultat indikerar även att gemenskap kan konstrueras genom ett ömsesidigt åtskiljande från en tredje part. Ingen person är sin nästa identisk. Dock har vi alltid något gemensamt, exempelvis i vår relation till varandra som människa till människa. Gemenskap behöver inte uppstå ur samstämmigt instämmande, utan snarare en delaktighet eller likhet. En mellanmänsklig gemenskap kan ibland räcka för att en publik att lyssna och varierande grader av identifikation kan etablera välvilja och tilltro till talaren. Övertygelse är resultatet av en individuell reflektion över den kommunikativt gemenskapande processen.

8. Källförteckning

Tryckta källor

Aristoteles (1991): *On Rhetoric: A Theory of Civic Discourse*, översättning av George A. Kennedy. New York and Oxford: Oxford University Press.

Batchelor, Peter & Willett, Susan (1998): *Disarmament and defence industrial adjustment in South Africa*. Sipri Publication.

Beasley, Vanessa B. (2004): *You, all the people: American national identity in presidential rhetoric*, College Station, Tex: Texas A&M University Press, London, Europa.

Bygrave, Stephen (1993): *Kenneth Burke: Rhetoric and ideologi*. Routledge, London and New York.

Coleman, Max (1998): *A Crime Against Humanity: Analysing the Repression of the Apartheid State*. A Publication of Human Rights Committee of South Africa.

Crowley, Sharon & Hawhee, Debra (2009): *Ancient Rhetoric for Contemporary Students*, 4th ed, Longman.

Foss, Sonja K (2004): *Rhetorical criticism: exploration & practice*, 3. ed. Long Grove, Waveland Press.

Gallup, George Horace (1995): *The Gallup Poll: Public Opinion, 1994*. Wilmington, DE: Scholarly Resources.

Hart, Roderick P. & Daughton, Suzanne M. (2004): *Modern rhetorical criticism*. 3. Ed. Boston: Pearson/Allyn & Bacon.

Hellspång, Lennart & Ledin, Per (1997): *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Hellspång, Lennart (2002): *Hur universell är retoriken?* Vasa, Vaasan yliopiston julkaisuja

Hellspång, Lennart (2000): *Interkulturell retorik – retoriken som redskap för att analysera kulturskillnader i kommunikation*. I: Rapport för projektet Interkulturell retorik i ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Södertörn.

Herrick, James A. (2005): *The History and Theory of Rhetoric: An Introduction*, 3rd ed. Pearson Education, Boston.

Illustrerad vetenskaps encyklopedi 18 (1996). *Världen i dag: Södra Afrika*. Illustrerad Vetenskapsbibliotek, Bonniers Specialmagasiner A/S, Köpenhamn. red. Marie Henschen.

Johannesson, Kurt (2006): *Retorik eller konsten att övertyga*. Stockholm: Norstedt.

Johannesson, Kurt (red) (2001): *Vetenskap och retorik: en gammal konst i modern belysning*. Natur och kultur, Stockholm.

Kjeldsen Elmelund, Jens (2008): *Retorik idag: Introduktion till modern retorikteori*. Lund: Studentlitteratur.

Kohrs Cambell, Karlyn & Burkholder, Thomas (1996): *Critiques of Contemporary Rhetoric*, 2nd edition, Wadsworth.

Kuypers, Jim A. (red) (2009): *Rhetorical criticism: perspectives in action*. Lexington Books.

Lindqvist Grinde, Janne (2008): *Klassisk retorik för vår tid*. Studentlitteratur.

Rosengren, Mats (2001): *Retoriken-en kunskapsteori? I: Vetenskap och retorik: en gammal konst i modern belysning*. Natur och kultur, Stockholm. Kurt Johannesson (red).

Salaza, Philippe-Joseph (2002): *African Athens: Rhetoric and the Shaping of Democracy in South Africa*. Mahwah, NJ/London, Lawrence Erlbaum Associates.

Sigrell, Anders (2008): *Progymnasmata. Ett skrivdidaktiskt perspektiv*. I: Femte nationella konferensen i svenska med didaktisk inriktning, Växjö 2007. (red) Maria Lindgren.

van Eemeren, F. H & Houtlosser, Peter (2002): *Dialectic and rhetoric: the warp and woof of argumentation analysis*. Kluwer Academic Publishers.

Williams, James D. (2009): *An Introduction to Classical Rhetoric: Essential Readings*. Wiley-blackwell

Akademiska skrifter

Bitzer, Lloyd F. (1966): *The Rhetorical Situation*. From a public lecture at Cornell University in November 1966. [www] Hämtat från <<http://www.cwrl.utexas.edu/~davis/crs/E398t/Bitzer--Rhetorical%20Situation.pdf>> 2010-12-15.

Holmberg, Mia & Fredriksson, Elna (2006): ..."*with liberty and justice for all*" - *Medborgarskapsbaserade kränkningar av fri- och rättigheter i amerikansk politik och retorik efter 11 september*. Lund: Lunds universitet [www]. Hämtat från: <<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1327115&fileOid=1327116>> 2010-11-17.

Lilja, Peter (2005): *National Identity as a Political Battlefield*. Lund: Lunds universitet. [www]. Hämtat från: <<http://www.lu.se/o.o.i.s?id=19464&postid=1328036>> 2010-11-17.

Tidskrifter

Christensen, Elsie (2010): *TEMA: Sydafrika 100 år*. *Världens Historia*, 8, Illustrerad Vetenskap, sid. 14-33.

Doxtader, Erik (2001): *Making Rhetorical History in a Time of Transition: The Occasion, Constitution, and Representation of South African Reconciliation*. Michigan State University Press, Rhetoric & Public Affairs, Volym 4, Nummer 2, sid. 223-260.

José Luis Ramírez (2002): *Har Retorik med dóxa att göra?* *Rhetorica Scandinavica* Nr. 22/Juni 2002, sid: 29 – 42.

Elektroniska tidsskrifter

abcnews.com, 16/8 2010: *Sen. Harry Reid Breaks With Obama Over 'Ground Zero Mosque': President Obama's Support for Islamic Center Opened Door to Republican Assault*. [www]. Hämtat från <<http://abcnews.go.com/Politics/republicans-seize-ground-mosque-campaign-issue/story?id=11411490>> 2010-12-30.

abcnews.com, 23/8 2010: *Mideast quiet over NYC mosque showdown*. [www]. Hämtat från <<http://abcnews.go.com/International/wireStory?id=11460972&page=2>> 2010-12-29.

BBC News, 10/8 1994: *Mandela becomes SA's first black president*. [www] Hämtad från <http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/may/10/newsid_2661000/2661503.stm> 2010-11-23.

BBC News 14/8 2010: *Obama defends right to build mosque near 9/11 site*. [www] Hämtat från <<http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-10973459>> 2010-11-21.

CNN, 19/7,2010: *Islamophobia and the Muslim center at Ground Zero*. [www]. Hämtat från <<http://edition.cnn.com/2010/OPINION/07/19/esposito.muslim.center/index.html?iref=allsearch>> 2010-10-17.

CNN Opinion Research Corporation, 11/8 2010: *CNN Opinion Research Pull*. [www] Hämtat från <<http://i2.cdn.turner.com/cnn/2010/images/08/11/rel11a1a.pdf>> 2010-11-21

Gordimer, Nadine (1994): *Utbildning krävs inför val i Sydafrika*. I: SvD, 19/4 1994. Översättning: Caj Lundgren [www] Hämtat från <http://www.svd.se/kulturnoje/understrecket/utbildning-kravs-infor-val-i-sydafrika_2783811.svd> 2010-11-24

Jet, 19/9 1994: South Africa's Mandela gaining popularity among whites, even more popular among blacks. [www] Hämtat från <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1355/is_n20_v86/ai_15833590/> 2010-12-30.

Paterson, Maggie, (1994) : *Sydafrika går till val*. I: Signum nr 3 1994, Övers. Gunnar Gällmo. [www]. Hämtat från <<http://www.signum.se/signum/template.php?page=read&id=1530>> 2010-12-01.

Washingtonindependent.com, 18/6 2010: *Poll Reveals Growing Muslim Antipathy to Obama Foreign Policy*. [www] Hämtat från <<http://washingtonindependent.com/87411/poll-reveals-growing-muslim-antipathy-to-obama-foreign-policy>> 2010-12-18.

Worldpress.org, 10/7 2007: *Poll: Muslims Believe Key U.S. Goal is to Undermine Islam*. [www] Hämtat från <<http://www.worldpress.org/Mideast/2856.cfm#down>>2010-12-28.

New York Times, Politics: *Obama Enters Debate With Mosque Remarks*. [www]. Hämtat från <<http://www.nytimes.com/2010/08/15/us/politics/15mosque.html>> 2010-10-17

The New York Times, 3/8 2010: *Mosque Plan Clears Hurdle in New York*. [www] Hämtat från <<http://www.nytimes.com/2010/08/04/nyregion/04mosque.html>> 2010-11-21

The Washington Times, 18/6 2010: *Obama's Muslim outreach fiasco. Presidential popularity slides in the Middle East*. [www] Hämtat från <<http://www.washingtontimes.com/news/2010/jun/18/obamas-muslim-outreach-fiasco/>> 2010-11-21.

The New York Times, 7/8 2010: *Across Nation, Mosque Projects Meet Opposition*. [www]. Hämtat från <<http://www.nytimes.com/2010/08/08/us/08mosque.html>> 2010-11-21.

time.com, 29/4 2008: *Happy 35th, 'God Bless America'*. [www] Hämtat från <<http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,1735972,00.html>> 2011-01-01.

time.com, 19/8 2010: *TIME Poll: Majority Oppose Mosque, Many Distrust Muslims*. [www] Hämtat från <<http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,2011799,00.html>> 2010-12-29.

Un Chronicle, Sept 1994: *South Africa rejoins the world community; Nelson Mandela elected president*. 1994 United Nations Publications. [www] Hämtat från <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1309/is_n3_v31/ai_16435072/> 2010-12-29.

Officiella hemsidor

ADC, American-Arab Anti-Discrimination Committee (2003): *Report on Hate Crimes and Discrimination Against Arab Americans*. [www]. Hämtat från <<http://www.adc.org/PDF/hcr02.pdf>> 2010-11-07.

americanrhetoric.com: *Martin Luther King, Jr. "I Have a Dream"*. [www]. Hämtat från <<http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm>> 2011-01-03.

CAIR, Council on American-Islamic Relations (2009): *The Status of Muslim Civil Rights in the United States 2009: Seeking Full Inclusion*. [www]. Hämtat från <<http://www.cair.com/Portals/0/pdf/CAIR-2009-Civil-Rights-Report.pdf>> 2010-12-18.

Countrystudies.us: *South africa: The election of Nelson Mandela*. [www] Hämtat från <<http://countrystudies.us/south-africa/37.htm>> 2010-11-25.

Gallup, 21/1 2010: *In U.S., Religious Prejudice Stronger Against Muslims*, [www] Hämtat från <<http://www.gallup.com/poll/125312/Religious-Prejudice-Stronger-Against-Muslims.aspx>> 2010-12-28.

Gallup, 20/7 2010: *Obama Averages 47.3% Approval in Sixth Quarter.*

[www] Hämtat från <<http://www.gallup.com/poll/141461/Obama-Averages-Approval-Sixth-Quarter.aspx>> 2010-11-21

Gallup, 16/8 2010: *Obama Sees New Lows in Job Approval.*

[www] Hämtat från <<http://www.gallup.com/poll/142160/Obama-Sees-New-Lows-Job-Approval.aspx>> 2010-12-29.

Gallup, 18/8 2010: *More Disapprove Than Approve of Obama Mosque Remarks.*

[www]. Hämtat från <<http://www.gallup.com/poll/142202/disapprove-approve-obama-mosque-remarks.aspx>> 2010-12-29.

Nobelpeaceprize.org: *Prize Laureates.*

[www] Hämtat från <http://nobelpeaceprize.org/en_GB/laureates/> 2010-12-28.

Nobelprize.org: *The Nobel Peace Prize 1993.* [www] Hämtat från

<http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1993/> 2010-12-28.

Nobelprize.org: *The Nobel Peace Prize 2009.* [www] Hämtat från

<http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2009/> 2010-12-28.

Pewforum.org: *Politics & Elections. Pew Forum on Religion & Public Life.*

[www] Hämtat från <<http://pewforum.org/Topics/Issues/Politics-and-Elections/>> 2010-11-26.

Pewforum.org, 19/12 2008: *Faith on the Hill: The Religious Affiliations of Members of Congress.* [www] Hämtat från (<http://pewforum.org/Government/Faith-on-the-Hill-The-Religious-Affiliations-of-Members-of-Congress.aspx>) 2010-12-28.

pewresearch.org, 19/8 2010: *Growing Number of Americans Say Obama is a Muslim: Religion, Politics and the President.* [www] Hämtat från

<<http://pewresearch.org/pubs/1701/poll-obama-muslim-christian-church-out-of-politics-political-leaders-religious>> 2011-01-02.

Publicreligion.com, 26/8 2010: *New Survey: Majority Oppose Proposed Islamic Center and Mosque in NYC, But Support Mosque in Own Local Community.*

[www] Hämtat från <<http://www.publicreligion.org/research/published/?id=358>> 2010-12-29.

reuters.com, 16/8 2010: *Obama wades into New York mosque debate – again.*

[www] Hämtat från <<http://www.reuters.com/article/idUSTRE67D19N20100816?pageNumber=2>> 2011-01-04.

SAHO, South African History online: *Rewriting history, critically examine the past, strengthen the teaching of history*. [www] Hämtat från <http://www.sahistory.org.za/pages/people/special%20projects/mandela/timeline_9.htm> 2010-11-21

Southafrica.info: *72 days that shaped South Africa (1 – 11)*, [www]. Hämtat från <<http://www.southafrica.info/about/history/72days4.htm>> 2010-12-22.

The Apartheid Museum (2004): *From Apartheid to Democracy - the Struggle for Liberation in South Africa*. [www] Hämtat från <<http://www.apartheidmuseum.org/downloads/apm1.pdf>> 2010-11-23.

theepochtimes.com, 6/2 2010: *Africa 20 Years Later: From Apartheid to World Cup*. [www]. Hämtat från <<http://www.theepochtimes.com/n2/content/view/29179/>> 2010-11-24

The White House, President Barack Obama: *Remarks by the President at Iftar Dinner*. [www]. Hämtat från <<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/08/13/remarks-president-iftar-dinner-0>> 2010-09-30.

The White House, Statements & Releases, 13/8 2010: *Expected Attendees at the White House Iftar Dinner*. [www] Hämtat från <<http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2010/08/13/expected-attendees-white-house-iftar-dinner>> 2010-11-21.

The White House, Photos and videos, 13/8 2010: *Celebrating Ramadan at the White House*. [www]. Hämtat från <<http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2010/08/13/celebrating-ramadan-white-house>> 2010-11-21.

upenn.edu, University of Pennsylvania: *Nelson Mandela inauguration speech*. [www]. Hämtat från <http://www.africa.upenn.edu/Articles_Gen/Inaugural_Speech_17984.html> 2010-09-30.

Uppslagsverk

Encyclopædia Britannica Online. [www]. Hämtat från <<http://www.britannica.com/ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/490415/Ramadan>> 2010-11-25
Uppslagsord: *Ramadan*

Encyclopædia Britannica Online. [www]. Hämtat från <<http://www.britannica.com/ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/208044/First-Amendment>> 2010-11-25
Uppslagsord: *First Amendment*

Encyclopædia Britannica Online. [www]. Hämtat från
<<http://www.britannica.com.ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/464536/Pledge-of-Allegiance-to-the-Flag-of-the-United-States-of-America>> 2010-11-28

Uppslagsord: *Pledge of Allegiance to the Flag of the United States of America*

Encyclopædia Britannica Online. [www]. Hämtat från
<<http://www.britannica.com.ludwig.lub.lu.se/EBchecked/topic/237763/Golden-Rule>>
2010-12-17. Uppslagsord: *Golden Rule*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/ap> >
2010-11-21 Uppslagsord: AP

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/al-qaida/m%C3%A5l-och-ideologi?>>2010-11-28.

Uppslagsord: al-Qaida: Mål och ideologi

Encyclopedia of the nations. [www]. Hämtat från
<<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/South-Africa-HISTORY.html>> 2010-12-18
Uppslagsord: "*South Africa - History*"

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/barack-obama/2010-08-13>> 2010-09-30

Uppslagsord: *Obama, Barack 2010-08-13*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från
<<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/pretoria>> 2010-11-17

Uppslagsord: *Pretoria*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från
<<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/sydafrika/näringsliv>> 2010-12-30

Uppslagsord: *Sydafrika: Näringsliv*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/barack-obama/2010-08-13?i_h_word=barack+obama+2010-08-13> 2010-11-17

Uppslagsord: *Barack Obama 2010-08-13*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/11-september-attackerna>> 2010-11-17

Uppslagsord: *11 september attackerna*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/rep/11-september-ny-tideräkning-i-usa>> 2010-11-25

Uppslagsord: 11 september: *Ny tideräkning i USA*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/rep/mellan%C3%A5rsval-med-tekalas?i_h_word=kongressval>2010-11-21.

Uppslagsord: *Mellanårsval med tekalas*

Nationalencyklopedin. [www]. Hämtat från

<<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/sydafrika/massmedier>>2010-11-24

Uppslagsord: *Sydafrika, Massmedier*

Nationmaster.com: Encyclopedia. [www]. Hämtat från

<<http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Ethic-of-reciprocity>> 2010-11-28

Uppslagsord: *Encyclopedia: Ethic of reciprocity*

Svenska Akademiens ordbok (2006): SAOL, Svenska Akademien, Stockholm

Uppslagsord: *övertygelse*

Svenska Akademiens ordbok (2006): SAOL, Svenska Akademien, Stockholm

Uppslagsord: *övertalning*

Encyclopedia of the nations. [www]. Hämtat från

<<http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/South-Africa-HISTORY.html>> 2010-12-27

Uppslagsord: *South Africa – History*

8.6 Audiovisuella källor

Aljazeera.net, 17/8 2010: *Inside Story. Obama and US Muslims: Inside Story asks if Muslims in the US are being treated fairly.* [www] Hämtat från

<<http://english.aljazeera.net/programmes/insidestory/2010/08/201081713525120407.html>>

2010-12-30.

9. Bilagor

9.1 Nelson Mandela's inaugural Speech, Pretoria

STATEMENT OF THE PRESIDENT OF THE AFRICAN NATIONAL CONGRESS, NELSON MANDELA, AT HIS INAUGURATION AS PRESIDENT OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF SOUTH AFRICA, UNION BUILDINGS, PRETORIA, MAY 10 1994

Your Majesties, Your Highnesses, Distinguished Guests, Comrades and Friends:

Today, all of us do, by our presence here, and by our celebrations in other parts of our country and the world, confer glory and hope to newborn liberty.

Out of the experience of an extraordinary human disaster that lasted too long, must be born a society of which all humanity will be proud.

Our daily deeds as ordinary South Africans must produce an actual South African reality that will reinforce humanity's belief in justice, strengthen its confidence in the nobility of the human soul and sustain all our hopes for a glorious life for all.

All this we owe both to ourselves and to the peoples of the world who are so well represented here today.

To my compatriots, I have no hesitation in saying that each one of us is as intimately attached to the soil of this beautiful country as are the famous jacaranda trees of Pretoria and the mimosa trees of the bushveld.

Each time one of us touches the soil of this land, we feel a sense of personal renewal. The national mood changes as the seasons change.

We are moved by a sense of joy and exhilaration when the grass turns green and the flowers bloom.

That spiritual and physical oneness we all share with this common homeland explains the depth of the pain we all carried in our hearts as we saw our country tear itself apart in a terrible conflict, and as we saw it spurned, outlawed and isolated by the peoples of the world, precisely because it has become the universal base of the pernicious ideology and practice of racism and racial oppression.

We, the people of South Africa, feel fulfilled that humanity has taken us back into its bosom, that we, who were outlaws not so long ago, have today been given the rare privilege to be host to the nations of the world on our own soil.

We thank all our distinguished international guests for having come to take possession with the people of our country of what is, after all, a common victory for justice, for peace, for human dignity.

We trust that you will continue to stand by us as we tackle the challenges of building peace, prosperity, non-sexism, non-racialism and democracy.

We deeply appreciate the role that the masses of our people and their political mass democratic, religious, women, youth, business, traditional and other leaders have played to bring about this conclusion. Not least among them is my Second Deputy President, the Honourable F.W. de Klerk.

We would also like to pay tribute to our security forces, in all their ranks, for the distinguished role they have played in securing our first democratic elections and the transition to democracy, from blood-thirsty forces which still refuse to see the light.

The time for the healing of the wounds has come.

The moment to bridge the chasms that divide us has come.

The time to build is upon us.

We have, at last, achieved our political emancipation. We pledge ourselves to liberate all our people from the continuing bondage of poverty, deprivation, suffering, gender and other discrimination.

We succeeded to take our last steps to freedom in conditions of relative peace. We commit ourselves to the construction of a complete, just and lasting peace.

We have triumphed in the effort to implant hope in the breasts of the millions of our people. We enter into a covenant that we shall build the society in which all South Africans, both black and white, will be able to walk tall, without any fear in their hearts, assured of their inalienable right to human dignity - a rainbow nation at peace with itself and the world.

As a token of its commitment to the renewal of our country, the new Interim Government of National Unity will, as a matter of urgency, address the issue of amnesty for various categories of our people who are currently serving terms of imprisonment.

We dedicate this day to all the heroes and heroines in this country and the rest of the world who sacrificed in many ways and surrendered their lives so that we could be free.

Their dreams have become reality. Freedom is their reward.

We are both humbled and elevated by the honour and privilege that you, the people of South Africa, have bestowed on us, as the first President of a united, democratic, non-racial and non-sexist South Africa, to lead our country out of the valley of darkness.

We understand it still that there is no easy road to freedom.

We know it well that none of us acting alone can achieve success.

We must therefore act together as a united people, for national reconciliation, for nation building, for the birth of a new world.

Let there be justice for all.

Let there be peace for all.

Let there be work, bread, water and salt for all.

Let each know that for each the body, the mind and the soul have been freed to fulfill themselves.

Never, never and never again shall it be that this beautiful land will again experience the oppression of one by another and suffer the indignity of being the skunk of the world.

Let freedom reign.

The sun shall never set on so glorious a human achievement!

God bless Africa!

Thank you.

9.2 Remarks by the President at Iftar Dinner

The White House State Dining Room

August 13, 2010

THE PRESIDENT: Good evening, everybody. Welcome. Please, have a seat. Well, welcome to the White House. To you, to Muslim Americans across our country, and to more than one billion Muslims around the world, I extend my best wishes on this holy month. Ramadan Kareem.

I want to welcome members of the diplomatic corps; members of my administration; and members of Congress, including Rush Holt, John Conyers, and Andre Carson, who is one of two Muslim American members of Congress, along with Keith Ellison. So welcome, all of you.

Here at the White House, we have a tradition of hosting iftars that goes back several years, just as we host Christmas parties and seders and Diwali celebrations. And these events celebrate the role of faith in the lives of the American people. They remind us of the basic truth that we are all children of God, and we all draw strength and a sense of purpose from our beliefs.

These events are also an affirmation of who we are as Americans. Our Founders understood that the best way to honor the place of faith in the lives of our people was to protect their freedom to practice religion. In the Virginia Act of Establishing Religion Freedom, Thomas Jefferson wrote that “all men shall be free to profess, and by argument to maintain, their opinions in matters of religion.” The First Amendment of our Constitution established the freedom of religion as the law of the land. And that right has been upheld ever since.

Indeed, over the course of our history, religion has flourished within our borders precisely because Americans have had the right to worship as they choose including the right to believe in no religion at all. And it is a testament to the wisdom of our Founders that America remains deeply religious - a nation where the ability of peoples of different faiths to coexist peacefully and with mutual respect for one another stands in stark contrast to the religious conflict that persists elsewhere around the globe.

Now, that's not to say that religion is without controversy. Recently, attention has been focused on the construction of mosques in certain communities - particularly New York. Now, we must all recognize and respect the sensitivities surrounding the development of Lower Manhattan. The 9/11 attacks were a deeply traumatic event for our country. And the pain and the experience of suffering by those who lost loved ones is just unimaginable. So I understand the emotions that this issue engenders. And Ground Zero is, indeed, hallowed ground. But let me be clear. As a citizen, and as President, I believe that Muslims have the same right to practice their religion as everyone else in this country. (Applause.) And that includes the

right to build a place of worship and a community center on private property in Lower Manhattan, in accordance with local laws and ordinances. This is America. And our commitment to religious freedom must be unshakeable. The principle that people of all faiths are welcome in this country and that they will not be treated differently by their government is essential to who we are. The writ of the Founders must endure.

We must never forget those who we lost so tragically on 9/11, and we must always honor those who led the response to that attack from the firefighters who charged up smoke-filled staircases, to our troops who are serving in Afghanistan today. And let us also remember who we're fighting against, and what we're fighting for. Our enemies respect no religious freedom. Al Qaeda's cause is not Islam - it's a gross distortion of Islam. These are not religious leaders they're terrorists who murder innocent men and women and children. In fact, al Qaeda has killed more Muslims than people of any other religion and that list of victims includes innocent Muslims who were killed on 9/11.

So that's who we're fighting against. And the reason that we will win this fight is not simply the strength of our arms - it is the strength of our values. The democracy that we uphold. The freedoms that we cherish. The laws that we apply without regard to race, or religion, or wealth, or status. Our capacity to show not merely tolerance, but respect towards those who are different from us and that way of life, that quintessentially American creed, stands in stark contrast to the nihilism of those who attacked us on that September morning, and who continue to plot against us today.

In my inaugural address I said that our patchwork heritage is a strength, not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims, Jews and Hindus and non-believers. We are shaped by every language and every culture, drawn from every end of this Earth. And that diversity can bring difficult debates. This is not unique to our time. Past eras have seen controversies about the construction of synagogues or Catholic churches. But time and again, the American people have demonstrated that we can work through these issues, and stay true to our core values, and emerge stronger for it. So it must be and will be today.

And tonight, we are reminded that Ramadan is a celebration of a faith known for great diversity. And Ramadan is a reminder that Islam has always been a part of America. The first Muslim ambassador to the United States, from Tunisia, was hosted by President Jefferson, who arranged a sunset dinner for his guest because it was Ramadan making it the first known iftar at the White House, more than 200 years ago. (Applause.)

Like so many other immigrants, generations of Muslims came to forge their future here. They became farmers and merchants, worked in mills and factories. They helped lay the railroads. They helped to build America. They founded the first Islamic center in New York City in the 1890s. They built America's first mosque on the prairie of North Dakota. And perhaps the oldest surviving mosque in America still in use today is in Cedar Rapids, Iowa.

Today, our nation is strengthened by millions of Muslim Americans. They excel in every walk of life. Muslim American communities including mosques in all 50 states also serve their neighbors. Muslim Americans protect our communities as police officers and firefighters and first responders. Muslim American clerics have spoken out against terror and extremism, reaffirming that Islam teaches that one must save human life, not take it. And Muslim Americans serve with honor in our military. At next week's iftar at the Pentagon, tribute will be paid to three soldiers who gave their lives in Iraq and now rest among the heroes of Arlington National Cemetery.

These Muslim Americans died for the security that we depend on, and the freedoms that we cherish. They are part of an unbroken line of Americans that stretches back to our founding; Americans of all faiths who have served and sacrificed to extend the promise of America to new generations, and to ensure that what is exceptional about America is protected our commitment to stay true to our core values, and our ability slowly but surely to perfect our union.

For in the end, we remain "one nation, under God, indivisible." And we can only achieve "liberty and justice for all" if we live by that one rule at the heart of every great religion, including Islam — that we do unto others as we would have them do unto us.

So thank you all for being here. I wish you a blessed Ramadan. And with that, let us eat. (Applause.)